

**eelnõu rahaas-
janduse komis-
joni andmise
kohta — Riigi-
kogu juhatus
ettepanek.**

sellekohase seisukoha põhjal vastu võtta järgmine esitis: „Riigikogu otsustab: anda rahaasjanduse komisjoni tollitariifide komisjonis läbivaatamisel olev tollitariifide eelnõu.“

Põhjenduseks oleksid järgmised asjaolud: Rahaasjanduse komisjoni ettepanekul otsustas Riigikogu 10. mail 1927 valida tollitariifide erikomisjon ja anda sellele läbivaatamiseks tollitariifid. Selle otsuse tagajärjel tekkisid raskused nii rahaasjanduse komisjoni kui ka Riigikogu juhatus tegevuses. Tekkinud olukorraga arvestades avaldati rahaasjanduse komisjoni poolt soovi, et Riigikogu otsusel tollitariifide erikomisjoni antud materjalid antaks rahaasjanduse komisjonile. Riigikogu juhatus vastava ettepaneku põhjal otsustas vanematekogu 12. novembril s. a. volitada Riigikogu juhatus, esineda vastava esitisega tollitariifide eelnõu rahaasjanduse komisjoni andmise kohta.

Teen juhatusel nimel ettepaneku, esitis vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on esitis vastu võetud.

**4. Haagis
17. juulil 1905.
a. allakirjutatud
tsiviilprotsessi
kohta käiva
rahvusvahelise
konventsiooni-
ga ühinemise
seadus — I lu-
gemisel.**

Üldkomisjoni aruandja **A. Tupits:** 1905. aastal on sõlminud Euroopa riigid oma vahel konventsiooni selle kohta, kuidas lahendada niisuguseid keerdküsimusi, mis tekivad tsiviilprotsessi alal selkorral, kui protsessiosalised kuuluvad mitme riigi alamusse. Selles konventsioonis on üksikasjalikult ette nähtud, kuidas niisugustel kordadel kätte toimetada kohtukutseid, kuidas ülekuulamise ja eeluurimisi korraldada teises riigis, ühe sõnaga, kuidas kõiki kohtulikke toiminguid korda saata, kui kohtuosalised mitme riigi alamad. See konventsioon oli aga kinnine konventsioon, see tähendab, et väljaspoolt ei võinud ükski riik selle konventsiooni juurde astuda. Kui pärast ilma sõda tekkisid uued riigid, siis tekkis neil raskus, kuidas selle konventsiooniga ühineda saaks. Et see võimatu oli, siis sõlmisid mitmed riigid omavahel erilised konventsioonid nende küsimuste lahendamiseks. Nii on Eesti sõlminud vastavad kokkulepped 1921. aastal Lätiga ja Leeduga, 1923. aastal Rootsi, Soomega j.n.e. Kui konventsiooni-osalised

riigid nägid, et see kinnine konventsioon on takistuseks teiste riikide juurdetulekule, astusid nad 1924. aastal kokku ja võimaldasid ka teistele riikidele konventsiooniga liituda. Selleks sõlmiti eriline protokoll, mis võimaldab ka teistel riikidel konventsiooniga ühineda. Ühinemine sünnib sel teel, et riik, kes juurde astuda soovib, peab alla kirjutama erilisele protokollile, kusjuures ühinemine teostub eeldusel, et konventsiooni-osalised riigid ühinemiseks oma nõusoleku annavad. Ühinemine loetakse maks- vaks kõigi riikide suhtes, välja arvatud Prantsusmaa, kes oma suhtes seda ühinemist ei tunnusta. Prantsusmaa tunnustab konventsiooni ainult nende riikidega, kes 1905. aastal konventsiooni algtekstile alla kirjutanud.

Kuna nüüd on võimalus avanenud ka Eestil konventsiooniga ühineda, siis kaob tulevikus vajadus erilisi kokkuleppeid sel alal sõlmida.

Üldkomisjon vaatas seaduseelnõu läbi ja leidis selle vastuvõetava olema. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**5. Võõra maa
peal asuvate
elamute seadus
— I lugemisel.**

Maakomisjoni aruandja **J. Vain:** Austatud Riigikogu liikmed! 1926. aasta märtsikuus, kui Riigikogu arutas Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadust, asus ta seisukohale, et tuleb käsitada selles seaduses neid maid, mida kasutatakse maamajanduse otstarbel, kuna aga selle alal eraldati kõik ehitusekrundid, mis asuvad alevites ja linnades, olgugi et ehitusekruntidena on majaomanikkudel võõras maa kasutada. Samuti anti veel siseministrile õigus eraldada teatud maa-alad alevikkude ehitusepiirkondadena, samuti ka raudteejaamade ümbruses, mida tulevikus võiks alevikkudena näha. Siseminister on seda õigust kasutanud ja seaduse alal eraldanud teatud maa-alad. Juba siis oli selge, et ka nende ehitusekruntide küsimus vajab seaduseandluse poolt korraldamist, kuid veel käesoleva aasta märtsikuus, kui võeti vastu Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus, täie teadmisega ei võetud ka sinna sisse erarendimaade korraldamist, sest selleks oli maakomisjonis arutamisel võõra maa peal asuvate elamute seadus, mis käsitas neid omal ajal väljajäetud ehitusekrunte.

1927. aastal esitatud seaduseelnõu on olnud maakomisjonis seniajani. Seda sellepärast, et Vabariigi Valitsus esialgselt asus seaduseelnõu

kohta eitavale seisukohale. Kui hiljem selgus, et asi enesest ei lahene, muutis ka Vabariigi Valitsus oma seisukoha, ja tänavu sügisel Riigikogu kokkutuleku puhul teatas härra Riigivanem erakordses teadaandes Vabariigi Valitsuse poolt, et selle istungjärgu ajal peab Vabariigi Valitsus tarvilikuks, et võõra maa peal asuvate elamute seadus vastu võetak. Vastavalt sellele teadaandele esitas valitsus maakomisjonile oma seisukohad, ja nende seisukohtadega on maakomisjon arvestanud.

Esitatud seaduseelnõu läheb valitsuse seisukohtadest väga vähe lahku. Maakomisjoni alamkomisjon, kes eelnõu välja töötas, on arvestanud seisukohtadega, mis eelmise eelnõu tagasilükkamise põhjustena esitati, samuti valitsuse seisukohtadega, mis eraviisil teada anti.

Mis puutub üksikutesse osadesse, millel Vabariigi Valitsuse eelnõuga lahkumineks, siis tuleks nimetada maa-ala suurust. Vabariigi Valitsuse ettepanekus on 3500 rtm. ehitusekruntideks, kuna maakomisjon asus seisukohale, et see liiga vähe oleks, ja esitab 7000 rtm., mis oleks ümmarguselt võetud $\frac{1}{2}$ ha, kuna $\frac{3}{4}$ vakamaad oleks liiga väike. $\frac{3}{4}$ vakamaale saaks küll ehitada, kuid maakomisjon arvestas sellega, et ka 7000 rtm. juures osa maad seniselt kasutajalt ära läheb.

Siis oli veel eelnõus variant, mille kohta valitsus eitavale seisukohale on asunud, nimelt variant omanduseks andmise kohta. Omal ajal, kui sotsialistliku rühma poolt eelnõu esitati, selles omanduseõigust ette nähtud ei olnud. Komisjonis langesid viimasel lugemisel hääled pooleks ja selle tagajärjel on esitatud Riigikogule variant. Ei tee raskusi seda küsimust siin otsustada, kuna põlise tarvitamise instituut, mis ette nähtud Balti Eraseaduse §§ 1024—1034, on üldiselt teatud instituut ja sellele võib juurde võtta või mitte eraomanduseks andmist. Küsimuse otsustamisel raskusi ei teki.

Kuna valitsuse seisukoht eelnõu poolt on, ja ka komisjoni suur enamus eelnõu lõpuhääletamisel selle poolt hääletas, esitan maakomisjoni nimel võõra maa peal asuvate elamute seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha rääkida selle seaduseelnõu poolt ega vastu, ja ei tahaks kaugemale minna meie kohtutele ja meie advokaatidele uue ja võibolla asjatu töö andmise küsimuses. Kuid mulle näib, et seadus on niivõrt ebatäpne, et vaevalt võiks selle sel kujul vastu võtta. Tahaksin teha ainult mõned näpunäited. Mis vahe on seaduse järgi maaomaniku ja maavaldaja vahel?

Siis on ebatäpne kõrvalhoonete küsimus. Mispärast ei ole tähendatud, et see seaduseel-

nõu käib ainult nende hoonete kohta, mis eluhoonetena ehitatud?

Päris ebatäpne ja mingil tingimusel mõõduandev ei ole see asjaolu, kelle kulul ehitus tehti. Näiteks kui ma ehitam selle sihiga, et see maja kuuluks maaomanikule, siis on ükskõik, kas kannan mina need kulud või kannab need maaomanik. Iseasi on, kui ta on valdaja, ja kuidas valdaja ja maaomaniku vahel tuleb seda lahendada, on teada. Arvan, et on otstarbekohane, kui seaduseelnõu antakse üldkomisjoni. Sellepärast teen ettepaneku, anda käesolev seaduseelnõu I ja II lugemise vahel üldkomisjoni.

K. Tamm (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse alusel tunnustatakse sellekohaste palvete põhjal võõra maa peale ehitatud eluhooned maakorralduse komisjoni vastaval otsusel hoonete ehitaja omanduseks, vaatamata sellele, missuguse lepinguvahekorra alusel ta ehitanud või missuguse lepinguvahekorra alusel ta kasutab maad, kus ehitus püstitatud. Ka siis, kui ta lepinguvastaselt või omavoliliselt ehitas või omavoliliselt kasutas maad, kuhu ta ehitama hakkas, tunnustatakse hooned ehitaja omanduseks. Paljudel juhtudel võetakse maaomanikult õigus oma õigusi rikutud valdamise ennistamiseks või omanduseõiguse jaluleseadmiseks kaitsta, sest käesolev seadus lubab nimetatud õiguste kaitseks nõudmisi esitada ainult kuni 1. jaanuarini 1926, olgu hooned püstitatud kas või üks päev enne 1. jaanuari 1926, või olgu need püstitatud pärast 1. jaanuari 1926. Seadus ei ole ka järjekindel. Linna ja alevite administratiiv-piirides antakse sarnased suured õigused hooneehitajale ainult siis, kui ta ehitanud maa-alale, mis pärast 1. jaanuari 1917 linna või alevite administratiiv-piirkonda arvatud, kuna need ehitajad sarnaseid õigusi ei saa, kes niisugusele maa-alale ehitasid, mis juba 1. jaanuarist 1917 linna või alevi administratiiv-piirkonnas asus. Üks seaduse iseäraldustest on ka see, et see vahet teeb, kas hooneehitaja niisuguse võõra maa peale ehitanud, mis maaseadusega võõrandatud, või niisuguse võõra maa peale, mis võõrandamisele ei kuulunud ja võõrandamata jäi. Käesolev seadus annab ehitajatele suured õigused, mis riivab paljuid vanu põllumehi-maaomanikke, aga mitte üht asunikku-maaomanikku või põlist tarvitajat. Käesolev seadus — §§ 1, 2 ja 4 — tunnustab maksvuse tuks kõik seaduslikud lepingud, mis võõra maa peale ehitatud hoonete ja selle maa kohta, kuhu nad ehitatud, maaomaniku ja hooneehitaja vahel sõlmitud kuni maakorralduse koosolekuni poolte asjus. Seega teeb käesolev seadus väga raskeks lepingute sõlmimise tulevikus,

mis meie majanduseelus võimatu seisukorra loob. Kui nimelt hooneehitaja maakorralduse komisjonile omanduseks tunnustamise palve esitanud, määrab komisjon pooltele üheaastase tähtaja kokkuleppeks hoonete ja maaala kasutamise aluste ja tingimuste kohta. Tähendab, määrab tähtaja ka siis, kui kasutamise alused ja tingimused on juba olemas. Nii ei leia seaduse poolt tunnustamist maaomaniku kinnistuseüksuse kohta kinnistuseregistrisse sissekantud pikaajalised, näiteks 99 aasta peale, põlised rendilepingud, mis olemas enne seda, kui pooled ilmuvad maakorralduse komisjoni. Kui maaomaniku ja hooneehitaja vahel komisjonis uut kokkulepet ei sõlmita, mis protokolleeritakse — §§ 3 ja 4 — siis asub komisjon ehitaja poolt hoonete omanduseks tunnustamise kohta esitatud palve põhjal palve sisulisele arutamisele, olgugi et pooled enne maakorralduse komisjoni ettepanekut oma vahekordi kõige kindlamalt, õiglasemalt ja otstarbekohasemalt lahendanud on. Siit veel üks samm edasi, siis oleme lepingute alal Vene Nõukogude korra juures, kus tribunaal seadusepäraseid lepinguid tühistada võib. Et asja sisulist arutamist esile kutsuda on hooneehitajal vaja maakorralduse komisjonile ainult ta hoonete omanduseks tunnustamise palve esitada — § 2 — kuna hoonetealune pind ühes tarviliku õue- ja aiamaaga määratakse maakorralduse komisjoni poolt ex officio, sellekohase palveta, hooneomanikule põliseks tarvitamiseks.

Käesoleva seaduse juures on paljude talude osade isevärki sundvõõrandamisega tegemist. Nimelt kohustab maakorralduse komisjon hooneomaniku maksma renti, mis väga mõõduka protsendi maaväärtusest välja teeb, ainult siis, kui vastav maaomavalitsus maa väärtuse kohta ettepaneku teeb. Kui aga ettepanekut ei tehta, jääb rent üldse määramata.

Kõigil neil põhjustel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

A. Schulbach (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lubage kõigepealt ette kanda mõned arvud selle küsimuse kohta, mis näitavad, kui vajalik on käesolev seaduseelnõu.

Võõra maa peal asuvate elamute seadus käsitab elamuid linnade, alevite ja siseministeriumi poolt kinnitatud alevikkude piirkonnas. Linnades on neid elamuid võrdlemisi vähe. Minul ei ole teada, et neid elamuid oleks mujal, kui Narva linna külge kuuluvates linnaosades „Paemurrus“ ja „Kadastikus“, kus endise mõisaomaniku poolt on maad antud rendile ja kus iga kuue aasta järele rent automaatselt tõuseb. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Kuna see maa on Riigikohtu poolt tunnustatud endise maaomaniku omanduseks,

siis käivad need käesoleva seaduse alla. (J. Mürk, mo: Kas Tartus Tähtvere ja Karlova mõisad ei käi sinna alla?) Mina ei tea, kas Tähtvere ja Karlova mõisad on Maaseaduse alt eraldatud. Kui Riigikohus on tunnustanud, et need ei kuulu Maaseaduse alla, siis kindlasti kuuluvad need käesoleva seaduse alla. (Vahelhüüde paremalt poolt: Aga need, mis ehitatud Lasnamäel?) Kui elamud on eraomaniku maal ja pärast Maaseaduse vastuvõtmist on arvatud linna piiridesse, siis kuuluvad need käesoleva seaduse alla. (K. Tonkman, põl: Aga mis pärast on vahe — enne Maaseadust ja pärast Maaseadust?) Kui Teie olusid tunnete, siis teate, et meil üldse sarnaseid maju ei ole, mis enne Maaseaduse teostamist oleksid vanade linnade piirides ehitatud võõra eraomaniku maa peale.

Mis puutub nüüd üksikute alevite maa-desse, siis on siin rohkesti maju, mis ehitatud eraisikutele kuuluvale võõrale maale: Kärđlas — 175, Kilingi-Nõmmel — 117, Mõisakülas — 115, Elvas — 65, Karksi-Nuias — 40, Abja-Paluoja — 30 ja mujal väiksemal arvul. Missugune on vahekord maa- ja majaomaniku vahel seda näitavad kõige selgemini kohtadelt saadud kirjad. Kilingi-Nõmmelt kirjutatakse näiteks: „Oleme jõudnud sinna ajajärku, kus aleveid hakatakse otsast peale maha lõhkuma.“ Mis tähendab see, kui praeguse korterikriisi juures hakatakse eluhooneid maha lõhkuma? Riik annab suuri laene ja soodustusi selleks, et uusi elamuid üles ehitada, kuid teisest küljest hakatakse neid maha lõhkuma, nagu see näiteks Kilingi-Nõmmel sünnib. See on igatahes valepolitika. Kui leitakse, et uute juurdeehitamine tarvilik ei ole, siis ei maksa juurdeehitamist toetada. Kuid meie teame, et lugu sugugi nii ei ole, korterikriis on suur, elamuid on tarvis juurde ehitada, aga mitte selleks, et samal ajal seniseid maju maha lõhkuma hakata.

Missugune vahekord valitseb maa- ja majaomanikkude vahel, selle kohta võin ka andmeid ette tuua.

Mul on kiri näiteks Elva alevist, kus räägitakse: renti võetakse siin 20 kroonist kuni 150 kroonini aastas vakamaa eest. On aga üks asi kohtus, kus ühelt elanikult nõuti 720 krooni või 72.000 senti aastas renti kolmneljandiku vakamaa eest. See on igatahes niisugune rent, mille eest võib juba ühe vähema talu osta. (K. Tonkman, põl: Aga missugused vahekorrad olid rentniku ja rendileandja vahel?) Rendivahekorrad olid nende vahel.

Teise näite selle kohta, missugused vahekorrad on, tooksin Kilingi-Nõmmelt. Võõra maa peale ehitatud elamutes elab Kilingi-

Nõmmel 420 elaniku, üldse elab seal 1.430 inimest, nii et ümmarguselt 30 protsenti elanikudest elab kõikuval pinnal. Nende seisukorra kohta kirjutatakse: kurb ja raske on siin rentnikkude seisukord, vahekord on väga terav maaomanikkudega. Maaomanikud nõuavad maa rendi või müügi korral kuulmatu hinda, nii näiteks nõudis Mart Pärson $\frac{1}{4}$ riivakamaa eest 200.000 marka, kokkuleppel saadi siis vähendada 160.000 marga peale. (K. Tonkman, põl: Aga mis maksab Tallinnas vakamaa?) See oleneb sellest, missuguse koha peal on. Lugupeetud härra Tonkman, ma tulen ka selle juurde tagasi.

Ma tahaksin tähelepanu juhtida ühele ajaloolisele ebaõiglusele, mis meie seaduseandluses tekkinud. Teatavasti Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus ehk popsiseadus näeb ette, et kohad, mis väljaspool linnade, alevite ja ka alevikkude ehitusepiirkonda, mille kinnitab siseministeerium, langevad popsiseaduse alt välja. Siseministeerium ei ole kaugeltki ühesugust mõõdupuud tarvitanud. Võtame näiteks Märjamaa ja Keina. Märjamaal on palju rohkem aleviku iseloomu, kuid ei ole alevikuks arvatud ja käib popsiseaduse alla. Keina aga on alevikuks tunnustatud ja ei käi popsiseaduse alla. Aleviku maa-ala kindlaks määramise on seaduseandja andnud administratiiv-võimu kätte, sellest on tekkinud ebaühtlus ja sellepärast tuleks seda parandada. Nii on arusaamatusi tekkinud näit. Abja-Paluoja, kus aleviku piirid nii laiaks määratud, et suur osa elamuid popsiseaduse alt on välja jäänud.

Nüüd härra Tonkman tähendas, et peab arvesse võtma, kus kohas üks hoone asub, ja kui see südalinnas asub, siis on selle hind suurem kui mujal. Pean tähendama, et meie alevikud ei teki juhuslikult. Meie alevid on tekkinud ja suureks kasvanud peajaslikult viimasekümne aasta jooksul, niisamuti ka mitmed linnad. Kui vaatame näiteks Kilingi-Nõmme või mõne teise alevi kasvamist viimastel aastatel, siis näeme, et selleks on kahtlemata mõjuvad põhjused: üks põhjustest on see, et alevikud tekivad raudteede äärde ja sõlmekohtadele, kus riik üksi oma kulul on kallid raudteed läbi viinud, miljoneid selleks kulutanud, et üksiku maaomaniku maa väärtus tõuseks. Mispärast meie peaksim nüüd õiguse andma Kilingi-Nõmme maaomanikule mõne $\frac{3}{4}$ vakamaa suuruse maatüki eest 3—4 miljonit võtta, mis on täiesti ebanormaalne maahind, kuna maaomanik ei ole seal selleks midagi teinud, et seda maa väärtust tõsta, vaid kui see on tõusnud, siis on see sündinud riikliku korralduse tõttu. Ja kuigi viimasel ajal eriti on maaväärtus tõusnud ka kohtades, kus uusi raudteid läbi ei ole viidud, siis on see

maahinna tõus seal seletatav sellega, et Eesti riigis iseseisvaks saamise tagajärjel on riiklikkude korralduste tõttu elu lahedamates oludes voolama hakanud.

Ma pean tunnistama, et sellel seadusel on ka puudusi, mille juures ma I lugemisel peatuda ei taha, mille juurde tulen II lugemisel, kus võimalik on neid vastavate parandustega kõrvaldada. Sellepärast arvan, et I lugemisel tarvis on seaduseelnõu vastu võtta.

V. Hasselblatt (sks): Ma tahaksin küsida, mispärast siin on ainult eluhoonetest jutt, mispärast selle seadusega ei anta omanduseks ka teised hooned? Ja ma tahaksin küsida, kuidas selkorral küsimust lahendada, kui ühes eluhoonetega antakse tagasi ka kõrvalhooned, sest teinekord on kõrvalhoonel peatähtsus, kuna eluhoone on ligi kleebitud, nagu näiteks öövahikorter tööstusehoonele? Ma arvan, siin ei ole põhjendatud vahetegemine. Kui keegi ehitab endale seal mingisuguse suvila või ettevõtte, mispärast see peaks siis välja jääma? Siis tahaksin ma märkida seda, et minu eelkõneleja rkl. Schulbach rääkis siin rentnikkudest. Kas siin on tegemist rentnikkudega? Ma arvan, siin on tegemist selle isikuga, kes ehitab mingisuguse õigusliku vahekorra sarnase maaomanikuga. Kui tal rendileping olemas, siis on mõõduandvad ometi lepingutingimused, ja mingisugust sundkorraldamist pole tarvis, välja arvatud võibolla rendimaksu rublades tõstmine. Ma küsiksin: mispärast näiteks palvemajade kohta, mis mõnel pool ehitatud sarnasele maale, seda ei nõuta? Ma räägin vennaste-koguduste omadest.

Mis puutub töölishoonetesse, siis ei ole mul selge pilt. Ma võin ette kujutada, et vabrikuvallitsus annab ehituse mõnele töölisele. Millise eeldusega? Vabrikuvallitsusel on soovitatav, et töölisel oleks maja, ja niikaua, kui tööline käib vabrikus tööl. Kui tööline ühel ilusal päeval enam vabrikuteenistuses ei seisa, siis kaotavad need hooned otstarbe. Kas see ei ole nii Kärđlas? (Vahelhüie pahemalt poolt: See on alev.) Seal on ka töölismajad. (Vahelhüie pahemalt poolt.) Alevid ei kuulu seaduse alla? Kuuluvad küll. Siis võib kahtlemata vabrik omada õigused selle maa kohta ainult niipalju, kui neid hooneid enam vabrikutöölise heaks ei kasutata, sest selle eeldusega nad ehitati. Nii et meie näeme sellest teatud viisil täiesti shablooni õiguslikkudes vahekorades selle retsepti järgi, kusjuures õiguslikud vahekorrad on väga mitmesugused, nii et ebaõiglus on käega katsutav. Mina isiklikult ei tahaks sellega leppida, seda enam, et siin antakse nende küsimuste lahendamise mitte kohtu, vaid teatud komisjoni kätte, ja komis-

jonide süsteem ülepea riiklikus elus on väga suur hädaoht. See komisjon, kelle tegevusepiirkond, kompetents kuskil ei ole täpselt määratud, kelle töötamisviis ei ole seotud mingi protsessi eeskirjaga, võib kutsuda asjast huvitatud isikud komisjoni ja võib ka kutsumata jätta. Üks komisjon teeb seda, teine ei tee. Komisjoni tööd võrreldes kohtu või mõne teise, näiteks maksukomisjoni tööga, kelle tegevusepiirkond ja tegevusemeetod on kindlaks määratud, siis on nende vastu suur usaldus; komisjoni vastu, kelle tegevusepiirkond aga kindlaks ei ole määratud, sarnase komisjoni vastu on umbusaldus väga põhjendatud. Sellepärast arvan, et selle seadusega võib väga palju ebaõiglust luua.

L. Johanson (stp): Just ka nende maade korraldamiseks, kuhu on omal ajal asutatud tööliste tarvis eluhooned, on see seadus väga tarvilik. Ja siin on tüübiliseks näiteks Hiiu-Kärdla ja Röpina. Omal ajal, kui Hiiu-Kärdla vabrik asutati, anti talle suured maa-alad kätte. Need maa-alad anti välja teatud tingimustel inimestele, kes ise ehitasid sellele oma majad. Nad on seal elanud 40 — 50 — 60 aastat, on põlvest põlve seal. Neil on väikesed aiakesed, heinamaad, peavad loomi ja võivad seal elada ka siis, kui vabrik tööd ei anna. Ja vabrikud ei anna enam seda tööd mis enne. Neilt kohtadelt ei saa inimesi välja ajada.

Agas mis vabrik teeb, kui ta töölise lahti laseb? Ta ajab majast välja? Ta võib seda teha. Näide Hiiu-Kärdlast. See on ilusti planeeritud linnake, üks ilusamatest meie kodumaal. Seal päris uus maja ehitati üles, majaomanik sattus aga halba vahekorda maaomanikuga, ja tagajärg oli see, et ilma, et seda maad tarvis oleks olnud, lõhuti maja maha ja maa künti üles.

Kas nii võib talitada? Omal ajal, kui majad sinna ehitati ja maad anti vabrikutele, siis olid sootud teised olud kui nüüd. Et Röpina vabrik enam neile inimestele, kes koondunud selle vabriku ümber, tööd anda ei saa, on selge. Nüüd kus ei ole majad ja maad nende omandus, nüüd need majad lagunevad ja nende eest keegi ei muretse, ning varandus hävineb. Kui panna maksma kindel kord, siis selle tagajärg on see, et nende varanduste eest kantakse hoolt, ja need ei hävine. Neile vabrikuile ei ole neid maid enam tarvis, kuhu on alevikud peale tekkinud, ja oleks otsekohe lubamatu nähtus, kui meie Hiiu-Kärdla alevi jätaksime vabriku omanduseks, kui meie selle annaksime hingevaakuvale vabrikule. Seda teha ei tohi. Neile inimestele peaks jääma eesõigus, kes ajajooksul sinna juured ajanud. Neid juuri meie

ei tohi läbi lõigata, ja et inimestel oleks võimalus seal püsida, selleks on tarvilik käesolev seadus.

J. Voiman (stp): Kahjuks ei lahendatud küsimust juba tolajal, kui oli Maaseadus teostamisel ja maareform läbi viimata. Kui praegu vaadata tegelikku elu, siis näeme, et on väga palju sarnaseid elamuid, mis on ehitatud võõrale maale ja tuulel kiiguvad... (K. Tonkman, põl: Mis Te nüüd räägite.) Seda küsimust püüab käesolev seadus lahendada. (K. Tonkman, põl: Teie näete ilmas palju häid asju, mida oma tasku ei saa.) Härra Tonkman tahab kõik oma tasku saada. Meie seda pooldada ei saa, kui üks inimene kogub väga palju maad kätte, ja teine sealjuures peab nälgima. Kui ta omalajal ehitanud maja üles, nõutakse nüüd kohtuotsuse põhjal maja lammutamist. (K. Tonkman, põl: Mõnel härral on Tallinnas mitu maja, mõnel üht ainustki.) Ma võiksin Teile, härra Tonkman, näite tuua, kus sarnane maja, mis selle seaduse põhjal oleks läinud omaniku kätte, tuli lammutada. Kohtupristav laskis kohtuotsuse põhjal maja maha lõhkuda, sellele vaatamata, et seal elasid inimesed. Kas sarnane lõhkumine on normaalne nähtus? (K. Tonkman, põl: Härra Voiman, enne seda seadust on lõhutud ja tehakse seda ka pärast?) Kui enne seda seadust on lõhutud ja pärast käesolevat seadust ka lõhutakse, siis on see väga halb, ja seda halfust on tarvis parandada. Kui praegumaksivad seadused ei takista igalpool lõhkumist, tuleb sarnane täiendav seadus välja anda, mis takistab ehitatud hoonete lõhkumist. Ei või nii kaugele minna, et võidakse maal maju lõhkuma hakata. Siinjuures juhiksin härra Tonkman'i tähelepanu sellele, et ta sagedasti räägib, et töölised tulevad maalt linna, maal töölisi saada ei ole. Kui teil sarnast politikat ajate, et maal majad maha lõhutakse, siis kujuneb olukord tööpoolest sarnaseks, et inimesed maalt linna tulevad sellepärast, et neil maal kuskil elada ei ole. Härra Tonkman peaks eriti seda toetama, et maal asutakse elamute püstitamisele, et oleks töolistel maju, kuhu nad võiksid paigutada oma perekonna, siis kui nad ise tööl on. (K. Tonkman, põl: Teie just sõidite selle eest, et inimene maale elama asuda ei saa!) Härra Tonkman'i loogika on alati vastupidine üldistele loogikareeglitele, ja niikaua, kui Teie ei taha kinni pidada üldistest loogikareglitest, ei saa Teiega üldse vaielda. Meie ei saa seda kunagi pooldada, et maal hakatakse lammutama ehitatud maju. Kõigile on väga hästi teada endiste mõisahoonete lugu. Meie poolt esi-

tati omal ajal seaduseelnõu, mis oleks võimaldanud ka neil perekondadel, kes endistes mõisahoonetes elasid, sinna edasi elama jääda. Kuid see seaduseelnõu lükati tagasi. Nüüd lammutatakse majad ja müüakse ära vedamiseks, aga seal oleksid inimesed omale korteri leidnud. Meie ei saa korterikriisi peale vaadata ainult nii kitsas ulatuses, et see on vaid linnades, vaid see on ka väga terav maal. Siin peaksime kõik abinõud tarvitusele võtma, et ka maal korterikriisi lahendada. Päris arusaadav on — ja seda tuleks ka tulevikus korraldada —, et maal antakse eluasemekohti mitte ainult alevikkudes, vaid ka küla keskele, kuhu võiksid vallalised inimesed, kes praegu sunnitud linnadesse minema, elama asuda. Nad võiksid ümbruskonnas tööd leida, ja härra Tonkman ei pruugiks enam kaebama tulla, et tal Läänemaal töolistest puudus. (K. Tonkman, põl: Mul pole kunagi töolistest puudus olnud, neid on küllalt. Ja kui Teie, härra Voiman, tahate, võin Teilegi anda!) Nüüd räägite Teie, et Teil pole töolistest puudus, aga ma võin Teile Riigikogu stenogrammid tuua ja sealt ette lugeda, et Teie olete kaevanud töolistepuuduse üle. Ärge neid sõnu tagasi ajage! Muidugi, Teie räägite ikka nii: täna citate seda, mida eile jaatasite.

Need on põhjused, mis pärast käesolev seaduseelnõu tuleks vastu võtta. See aitab meil natukenegi maal korteripuudust lahendada, aga muidu lammutatakse ka needki majad, mis üles ehitatud, ja see on riiklikust seisukohast täiesti lubamatu.

O. Pukk (põl): Ma ei tahaks sisuliselt käesoleva seaduseelnõu kohta praegusel korral kuigipalju öelda. Kui Riigikogu enamus otsustab selle küsimuse lahendamisele võtta, siis on see enamuse tahtmine, kuid ma tahtsin tähelepanu juhtida käesoleva seaduseelnõu puudulikkusele, mis pärast seda praegusel kujul ei tohiks vastu võtta. Ei taha ma korrata ka neid väiteid, mis härra Hasselblatt ette tõi, ja mis pärast härra Hasselblatt tungivalt soovitas, anda see seaduseelnõu üldkomisjoni läbi vaatamiseks. Juhin tähelepanu kõigepealt sellele, et käesolev seaduseelnõu on selles mõttes puudulik, et sel puudub tervelt üks osa, nimelt see ei kõnele üheski kohas sellest, kuidas tasutakse hoonete omanikkudele. § 1. teine lõige kõlab järgmiselt: „Hoonete ehitajateks käesoleva seaduse mõttes loetakse isikud, kelle kulul ehitus tehtud, kui ehitusematerjalist on vähemalt 50% ehitajate oma.“ Tähendab, kui on 50% maaomaniku, mille juures ta võibolla ka hoone ehitusekulud on kandnud, võetakse see varandus temalt ära. Kuidas

tahetakse siis käesolevas seaduses nende inimestega vahekorda lahendada? Seda lahendust aga ei ole ette nähtud. Ometi on just selle küsimuse korraldamine hädatarvilik. Selle küsimuse ärajäämise tõttu satuksime meie vastollu tsiviilseadustega ja isegi põhiseadusega. See on otsekohene võõrandamine, mille paragrahvi lõpp ette näeb. Maksvad seadused ütlevad, et ainult vastava tasu eest üldkasulikkudes huvides midagi võib võõrandada. Aga praegu võetakse hooneomanikult ta varandus käest, ilma et seadus ühegi sõnaga kõneleks, kuidas edasi talitada tuleb. Niivõrt pealiskaudseid seadusi Riigikogule esitada ei tohiks.

Siis on § 1. võetud tähtaeg, nimelt 1. jaanuar 1926, ilma et Riigikogule seletatud oleks, miks just see tähtaeg on vastu võetud, aga mitte mõni teine. Ei ole seda tänasel päeval ka aruandja seletanud, ega ei ole seda ka seletuskirjas põhjendatud. See tähtaeg on nähtavasti sisse võetud seepärast, et see mõnele meeldida võis. Seda võib ehk seletada sellega, et seaduseelnõu esitati juba ammu, ja et siis see 1926. aasta algus selle seaduse esitajale vastuvõetav näis. Kuid nüüd on sellest esitamisest möödunud poolteist aastat, sellega oleks loomulikum ka nimetatud tähtaega muuta. Näiteks võiks uueks tähtajaks olla 1. jaan. 1929, aga ei mingil tingimusel ei või jätta praegust ebamäärast tähtaega, millele ei ole osatud ühtki põhjendust leida.

Kõigil neil põhjustel on arusaadav, et vähemalt härra Hasselblatt'i ettepanek peaks vastu võetama, et eelnõu antaks veel üldkomisjoni kaalumisele. Igatahes aga ei või mingil tingimusel nii puudulikku seaduseelnõu Riigikogus I lugemisel vastu võtta.

V. Vessart (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Schulbach tõi siin rea arve ette, püüdes näidata, kui tarvilik olevat see seadus teatud kohtades, ja et tarvis see seadus vastu võtta vaesema kihi huvides. Igatahes on kindel, et nende maasaajate seas on suurem osa jõukamaid kui need, kelle käest tahetakse need maad nii öelda poolmuidu võõrandada. (A. Jõeäär, stp: Aga Teie saate kahekordse hinna, härra Vessart!) Teiseks need maad, nagu härra Tamm esile tõi, mis asunikunde kätte läinud ja võibolla juba omandatud, neile hooned peale ehitatud j.n.e., ei kuulu selle seaduse alla. Härra Johanson tõi siin ette Hiiu-Kärdla alevi. Ma ei tunne selle alevi elu-olu. (L. Johanson, stp: Aga mina tunnen!) Nagu ta kõneles, võimaldatakse seal neile elanikkudele heina- ja aiamaad, et neil seal võimalik on ära elada, aga see seadus ei anna neile paremaid võimalusi. Ma usun,

et kui nad selle seaduse järgi maad saavad omanduseks — seadus näeb ette 7000 ruutmeetrit, valitsuse ettepanekus oli 3,5 tuhat ruutmeetrit — on maaomanikkudega vahekorrad rikutud, ja neile ei anta enam heina- ja aiamaad kasutada. Selles mõttes oleksid nad palju raskemas seisukorras kui enne.

Härra Voiman tegi etteheiteid, et ei ole võimaldatud külade keskele vallaliste elanikkudele elama asuda ja neile eluasemeid luua. Ma arvan, sarnane talituseviis, nagu meile iseäranis pahemalt poolt peale sunnitud, võtab võimaluse neil sinna asumiseks, sest kui ka luba antakse ehitada ja ka 50% elamu materjalist on selle maaomaniku oma, võõrandatakse see, ka peale selle veel majaanune maa. Siin tähendati juba, et maaomanikud kardavad seda, kui niisugune kord maksma pannakse, et võõrandatakse maa ja see osa materjalist, mis maaomanik on selle ehitamiseks abi andnud. Kui võõrandatakse see maa maaomanikult, kuhu ehitatakse, siis ei näe ma, et tulevikus võimalused tekiksid, et külade keskele asuksid vallalised inimesed, kus nad tööd paremini leiaksid, ja et ka neil oma elamud sinna tekiksid.

Praegu on üldkomisjonis talumaade tükeldamise ja liitmise seadus, ja kui see Riigikogu poolt vastu võetakse, siis tulevikus igatahes selle seaduse alusel võib teatud parandustega ka seda küsimust lahendada, mis käesolevas seaduses ette nähtud. Mina arvan küll, et tingimata tuleks vastu võtta härra Tamme ettepanek ja see seaduseelnõu tagasi lükata.

Aruandja J. Vain (fakt. märk.): Siin on käsitatud tasuküsimust, mis ette nähtud eelnõu § 5. eelviimses osas, ja arvatud, et maa võib poolmuidu ära minna põllumeeste käest, mis maaomanikke ei rahuldavat. Härra Hasselblatt seletab, nagu oleks siin tegemist riigimaade korralduse komisjonidega. Siin on aga käsitatud maakorralduse seaduses (R. T. nr. 23 — 1926) ettenähtud maakorralduse komisjoni. Seal on esimeheks kohunik ja tal on kaks liiget.

O. Pukk (põl) (fakt. märk.): Härra aruandja eksib kui ütleb, et § 5. eelviimne osa kõneleb majade eest tasumaksmise küsimusest. § 5. eelviimne osa kõneleb maa põliseks omanduseks andmisest, aga mitte majade eest tasumaksmise küsimusest.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Kõigepealt vaidlen vastu härra Hasselblatt'i seletustele, millest võis välja lugeda otsekohest umbusalduse avaldamist komisjonidele, kus arutatakse maakorraldusega seotud küsimusi. Härra Hasselblatt seletas,

et nende komisjonide koosseis ei olla tema arvates sarnane, et käesolevas seaduses ettenähtud asju nende komisjonide kätte otsustada võiks anda. See väide ei ole õige. Faktilise märkusena tähendas juba aruandja seda, ja mina pean oma kohuseks näidata, et asjade arutamine komisjonides, kuhu seaduseelnõu järgi kavatakse küsimused otsustada anda, sünnib täiesti seadustes ettenähtud korra järgi. Asju arutatakse kolmes astmes. Esimeses astmes, see on maakorralduse komisjonis, on eesistujaks rahukohtunik-jurist. (K. Tonkman, põl: Kõik rahukohtunikud ei ole veel juristid.) Asja arutamine seal komisjonis sünnib tsiviil-kohtupidamise seaduses ettenähtud korras, nagu tunnistajate vannutamise j.n.e. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Aga härra Hasselblatt näiteks selle vastu ei vaidle, kui asja otsustamine kohtu kätte antakse, kus sama rahukohtunik asja otsustab, kes maakorralduse komisjoni esimees.

Läheme edasi. Esimeses astmes tehtud otsuse peale võivad asjaosalised, kui nad otsusega rahul ei ole, edasi kaevata, ja asi tuleb arutamisele maakorralduse peakomisjonis. Seal ei ole eesistujaks keegi muu kui kohtupalati liige, ja see on kindlate juriidiliste teadmistega varustatud isik. Ka seal sünnib asja arutamine seadustes ettenähtud korra järgi, tunnistajate vannutamise j.n.e. Lõplikult kontroleerib kõik selle Riigikohus, sest asjaosalistel on õigus maakorralduse peakomisjoni otsuse peale kaevata administratiiv korras Riigikohtusse, kes selle järele valvab, et kõik seaduse nõudmised täidetaks.

Nii et minu arvates praegumaksva korra juures on asjaosalistele garanteeritud nende õiguslike huvide kaitse ja käsitatakse komisjonides küsimusi sama piinliku täpsusega, nagu seda tehakse meil samasuguste küsimuste arutamisel kohtutes.

Teiseks leidis härra Pukk selle seaduse juures tehnilisi puudusi ja ütles, et neid olla palju, kuid nimetas ainult kaht. Üks neist on õieti redaktsiooniline, nimelt kas võtta 1926. aasta asemel 1928. või 1929. aasta. Selle paranduse võib teha II lugemisel, ning see ei ole mingisugune tehniline puudus.

Teine puudus, millele härra Pukk tähelepanu juhtis, seista selles, et olla tähendamata jäetud kord, kuidas tasutakse senistele omanikkudele § 1. ettenähtud juhtudel, kui ehitusematerjalist üks osa antud majakasutaja poolt ja teine osa endise omaniku poolt. See küsimus võib tekitada vaidlusi, kuid selle küsimuse lahendamiseks võib seaduseelnõu I ja II lugemise vahel anda üldkomisjoni. Muid puudusi ei ole ette toodud.

Härra Vessart tõendas veel, et maad võetakse poole hinnaga. Kuid tema ja ta rühma-kaaslasel tõendasid omal ajal Riigikogus, et asunikudelt võetav maahind olla kaks korda kallim tegelikust turuhinnast ja sellepärast peaksid nad endisele seisukohale jääma ja aru saama, et ka nüüd saavad maaomanikud kaks korda kallima hinna tegelikust turuhinnast. Kui maal inimestele elamisvõimalusi luua tahetakse, siis peaksid nad selle seaduse poolt olema, eriti veel, kui paremalt poolt seletatakse, et tulevik seisab maal, mitte linnas, ning et linnadest oleks vaja inimesi maale juhtida. (K. Tonkman, põl: Kas Te usute ise seda, mis Te räägite?) Mina räägin seda, mida tean, härra Tonkman, uskuda võib ainult seda, mida ei teata, usk jätke vana-naistele ja rumalatele. (J. Teemant, põl: Siis on üks liik inimesi, kes kodanikud ei ole, need on vanad naised.) Teen ettepaneku, võõra maa peal asuvate elamute seadus anda I ja II luge-mise vahel üldkomisjoni ning määrata komisjonile läbivaatamiseks seitsmepäevaline tähtaeg.

K. Tonkman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus tahab olla jätkuks popsiseadusele, ja mitte ainult jätkuks, vaid üheks olulisemaks osaks popsiseaduses. Popsiseaduses oli ette nähtud, et need maad, mis olid maaomanikkudel kasutada töölepingu alusel, võõrandamisele ei kuulu. Käesolev seadus näeb aga just ette seda, et need maad, mis töölepingu alusel kasutada antud, likvideeritakse. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Kui alguses seadust lugeda, siis ei paista see liiga silma, vaid seadus on väga kavalalt kokku seatud. (Naer.) Kui kuulsiime härrade Voiman'i, Johanson'i, Jõeäär ja ka Schulbach'i seletusi, kus öeldi väga selgesti, mis sellega mõeldakse, vaadake, kui alevikus töölepingu alusel on lubatud maja ehitada ja ait, nagu seda ette toodi Kärkla vabriku kohta, siis kuuluvad need maad võõrandamisele selle seaduse järgi. (Vahelhüüe.) Teie kõnelesite just seda. (L. Johanson, stp: Ei ole töölepingu alusel.) Nüüd võtate need sõnad tagasi. Teie tõite ette Kärkla vabriku, ja Kärkla vabrikus on kõik majad ehitatud töölepingu alusel. (Pahemalt poolt: Ei ole!) On! Meie ei saa kohtumõistjad olla, ega saa üksik-asjalikke andmeid ette tuua, neid ei ole teil ega mul ette tuua. Aga kui selle seadusega niisugusele alusele asume, siis on see enam kui palju. Sellega võtame igasuguse maa-eranduse õigusele jalad alt. Kui keegi hakkab elumaja ehitama ja temal on isegi

50% peremehe poolt ehitusematerjali antud, siis võidakse korrigeerida temalt kõik võõrandada — maa ja 50% ehitusematerjali. Küsime, kuikaugele niiviisi saame? Härrad sotsialistid soovitasid, et peame inimesi maale juhtima, siis küsime, kas popsiseadus pluss see seadus, kui see vastu võetakse, võimaldavad ja avavad maal elamiseks rohkem võimalusi. Mitte sugugi. Vaid see tõmbab just maaleasumiseks kriipsu ette. Kui kokkuvõtteid teha sellest saadik, kui popsiseadus vastu võetud, kui palju on pärast popsiseadust elumaju talumaadele ehitatud, ja kui palju enne popsiseadust talumaadele maju ehitati — kas nüüd ka veel ehitatakse? — Ei ehitata sellepärast, et kardetakse, et tuleb jälle seadus, mis võõrandab nende käest maa. Sellepärast ei luba enam ükski taluperemees oma maale maja ehitada. (Vahelhüüed pahemalt poolt.) Härrad sotsialistid, ma ei hakka teiega vaidlema. Teie põhimõte, teie seisukoht on see, et kõik peab ühetasane, ühekõrgune ja ühepikkune olema, kellelgi ei tohi rohkem olla. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Ah ei ole nõnda.) Mina juhiksin tähelepanu teie oma ridadesse, teie endi hulgas on paljudel majad, jagage enne need omavahel ja siis tulge meile õpetama, mida meie jagama peame.

Mis puutub aga kodanlikku ringkonda ja selle vaate pooldajatesse, siis neile peame meelde tuletama, et selle seadusega ei või lasta asju niikaugele minna, et eraomanduse mõiste talumaadelt ära kaotatakse, ja siin tuleb tõsiselt selle küsimuse juurde asuda ja mitte nii kergelt seda mööda lasta minna.

Edasi ütlen, kui iga aasta ja aasta tagant niisuguse talumaade võõrandamise seaduse vastu võtame, siis ei võimalda meie maale elamise asumise võimalust. (J. Lehtman, as: Kapitali ei saa, asundusekapital kukkus läbi.) Teil nähtavasti olid head lootused pangadirektoriaks saada, kus neid kapitale lootsite jagama hakata. (J. Lehtman, as: No Teie poolt ma ühtki direktorikohta vastu ei võtaks. — Põllutöömister O. Köster: Kuidas Rein Raksa Riigivanema kohal on?)

Kui nüüd asuda sellele seisukohale, et maale inimesi elama asetada, kellel elutingimused linnas kipuvad kitsaks minema, tahavad maale asuma hakata ja küsivad maaomanikult, lubage meile tükike maad, me ehitame ise sinna maja. Siis kui aga sarnane seadus vastu võetakse, siis ei luba keegi varandusejõuline inimene omale maale kedagi asuda.

Ei tohiks niisuguse võõrandamiseseaduse novelle Riigikogule esitada ja veel vähem neid vastu võtta. See on kardetav mäng

meie majanduslikus elus, see on nagu tulega mängimine püssirohukeldris. Jagamisest on küllalt, meie peame nüüd ka vahest üles ehitama hakkama. (J. Sikkar, as: Harju pank hakkab üles ehitama. — J. Voiman, stp: Vägumihklid lähevad ka kalliks.)

Mis puutub töölistküsimesse, nagu siin härra Voiman tähendas, mina olla väga palju kordi kõnelenud siit Riigikogu kõnetoolilt töölistest. Mina olen küll kõnelenud ja kõnelen ka tulevikus järgmistel põhjustel. On niisugust voolu märgata, et juhitakse praegu inimesi elama linnadesse ja võetakse maalelamise võimalused. Üks linnadesse elama juhtimise seadus on praegu käsil, kus võetakse võimalused maale elama asumiseks täielikult, ja ei jää inimesele enam muud, kes tahab omale kodu luua, tahab enese peremees olla, kui ta peab linna minema. Muud tal üle ei jää. Maal ei võimalda keegi talle eluaset, sest niivõrt karmid seadused on vastu võetud, mis maad võõrandamisele viivad. Kui härra Voiman ütles, et mina olevat kõnelenud, et maal töolistest puudus, siis on minu väide õige, ja seda tõtt räägin ma ka praegu, et maal on tõepoolest töolistepuudus. Maale tuleks inimesi rohkem juhtida ja neile seal töövõimalusi luua. Aga seda ei saa teha käesoleva seadusega. Meil ei ole veel üldse maamajanduse politika küsimus lahendatud, ja suureks puuduseks on asunduseseadus, millele meie rühm on tähelepanu juhtinud. Kui oleme vastu võtnud asunduseseaduse ja määranud tingimused, kuidas inimesed võivad asuda maale elama, siis olen kindlas veendumuses, et siis kaob ka vajadus käesolevat seadust vastu võtta. Riigikogul on kombeks saanud iga üksiku väikese küsimuse jaoks seadust välja anda. See pole otstarbekohane, vaid võtame üldise maakorralduse küsimuse laiemas ulatuses arutamisele ja vaatame siis selle juures, kui võrd hädatarvilikud need on. Ma ei vaidle põhimõttelikult nende küsimuste vastu, mis sotsialistide poolt ette toodud. Tõsi on, et Hiiu-Kärdla küsimus tuleb ükskord otsustada, aga seda ei saa teha käesoleva seadusega. Sarnasele lahendamisele vaidlen ma vastu. Seda küsimust on kergem lahendada asundamiseseadusega. (J. Voiman, stp: Aga missugused oleksid asundamiseseaduse põhimõtted?) Sellest ei saa ma praegu kõnelda, sest see ei puuduta käesolevat küsimust, ja mina tahan pürida ainult küsimustega, mis ühenduses käesoleva seaduseelnõuga. Kui asundamiseseaduse juures kõik küsimused heatahtlikult kaalumisele võetakse, loodan, et ka need üksikud valusad küsimused, millest siin kõneldud, ühel või teisel kujul lahenevad.

H. Martinson (tp): Käesolev seaduseelnõu on päris olulistest vajadustest välja kasvanud, et üht pahet heaks teha, mis väga tihti kordunud. Kõigile on teada, kuipalju protsesse on sünnitanud asjaolud, kus maaomanikud on maad ära müünud ka sel juhtumisel, kui keegi on nende maale ehitanud maja. Maaomanik on müünud maa ühes võõra majaga, ja ükski kohus ei ole saanud siin midagi parata, sest seaduslikku kaitset maaomanikul ei olnud. Härra Tonkman ütles, et käesolev seaduseelnõu on nii kavalalt kokku seatud, et tema ei olla aru saanud, mis selle tagamõte on. Eelnõu on kaua aega olnud valitsuses seisukohavõtmiseks, ja eelnõu on seisnud komisjonis enam kui aasta, see on mitmest tulest läbi käinud, ja võib öelda, et puudused peaksid kõrvaldatud olema.

See kõik ei sundinud mind sõna võtma, tahtsin ainult härra Puki kõne kohta väikese märkuse teha. Härra Pukk tähendas, et seadus on puudulik ja ei määra, kuidas otsustatakse sellele maaomanikule tasu, kes on ligi 50% maaehitamiseks kaasa aidanud. Kui härra Pukk oleks natuke tähelepanelikumalt lugenud käesolevat seaduseelnõu, siis oleks ta leidnud, et § 2-ses on öeldud: „Sissetulnud palve põhjal määrab maakorralduse komisjon pooltele 1-aastase tähtaja kokkuleppimiseks hoonete ja maa-ala kasutamise aluste ja tingimuste kohta.“ Seal on selgesti öeldud, kes asja lahendab. (O. Pukk, põl: Aga kui nad kokku ei lepi?) Nii ei oleks mingit põhjust kartusteks, et eelnõu segane on. Seda ei saa keegi tunnistada, et seaduse järgi tarvidust ei ole, võibolla põllumeeste kogude liikmetel, kes on harjunud mitmete inimeste käest maju ära võtma. Mul oli juhus mõne päeva eest kõnelda isikutega, kelle maju tahab maaomanik ühes maaga ära müüa. Nad kaebasid, et neil seaduslik kaitse nende oma ehitatud majade omanduseõiguse kohta puudub, ja palusid kaasa aidata selleks, et see seadus kiiremas korras maksma hakkaks.

J. Voiman (stp): Härra Tonkman kõnles, et käesoleva seaduse alla kuuluvad ka töölepingu alusel kasutatavad hooned. Minu arvates ei ole asi nii. Töölepingu alusel ei saa hooned kasutada, vaid selle all tuleb mõista sarnast juhtu, kus peremees on maja üles ehitanud, tööliste jaoks maja, ja tööline kasutab seda seni, kui ta peremehe juures teenistuses on. (J. Teemant, põl: Mispärast ainult nii?) Kuidas seda teisiti mõista? Ma teisi juhte ei tea. Võib ju küll teoreetiliselt oletada. Härra Tonkman tõi ette ühe juhu, see olevat Hiiu-Kärdlas, aga nagu

rkl. Johanson vahelhüüdes tähendas, ei ole ka seal niisugust juhtu.

Edasi tähendas härra Tonkman, et kui käesolev seadus vastu võetakse, siis talumehed oma maadele üldse ei lase teisi inimesi maju ehitada. Kui asi nii peaks minema, siis on see küll halb. See näitab seda, et taluperemehed ei ole ettenägelikud ja ei püüa end varustada edaspidi töölistega. Ettenägelik taluperemees annab oma maast vakamaa või paar eluasemeks inimesele, kes sinna omale maja ehitab ja tema juures töötab. Kui teistsugune olukord tekib, siis ainult selle tõttu, et meie suurem poliitiline erakond on kõik rattad käima pannud, et inimesi hirmutada, isegi ettenägelikud taluperemehed ei julge seda teha kihutusetöö tõttu, mis paremalt poolt erakonnas tehakse.

Mis puutub nüüd viimasesse väitesse, et meil tuleks anda välja asunduseseadus, siis vaadake, selles asjas olen härra Tonkman'iga täiesti ühel arvamisel. Asunduseseadus on hädatarvilik. Kahjuks jättis härra Tonkman tähendamata asunduseseaduse põhimõtted. Kui aga võtta aluseks kõiki neid kõnelusi, mis paremalt poolt esile toodud, siis on karta, et need põhimõtted ei ole sarnased, mis asunduseseaduse teeksid tõsiseks asunduseseaduseks. Kui teie tõsiselt võtate asunduseseadust, siis oleks see väga tervitatav, ja see oleks hädatarvilik. Kahjuks seda seniajani tehtud ei ole, ja ei ole kuulda, et seda tahetakse välja töötada. Omal ajal meie esitasime umbes midagi asunduseseaduse taolise eelnõu — eluaseme seaduse. See lükati tagasi. Seda põhjendati sellega, et praegumaksud seadused võimaldavad inimestele maad saada. Kuid kahjuks maal ringi käies võib näha, et meil maatahtjaid väga palju. Meil on vabadusesõjast osavõtnuid, kes maad üldse saanud ei ole. Ja siin nüüd rääkima tulla, et meil praegumaksud seadused võimaldavad maad saada, — need võimaldavad seda küll, kuid kahjuks seda kätte ei anta.

Asunduseseadus on tõepoolest tarvilik. Võibolla saab põhimõtete asjus kokku leppida. Aga senikaua, kui seda ei tule, tuleks vastu võtta käesolev seadus. Meil ei ole usku sellesse, et asunduseseadus tuleks niipea, sellepärast, et samad ringkonnad, kes käesolevale seadusele vastu vaidlevad, kes eluaseme seadusele vastu vaidlesid, et neilt ringkondadelt tuleks asunduseseadus, mis oleks vastu võetav, mis meie maapolitika määraks aastakümneteks, seda meie ei usu. Sarnast seadust oleks aga tõepoolest tarvis.

L. Johanson (stp): Hiiu-Kärdla maid ei kasutata töölepingu alusel, vaid rendilepingu alusel. Majad on seal tekkinud selle tagajärjel,

et omal ajal anti vabrikutele liiga suured maa-alad ja ümberkaudu teist maa-ala ei olnud, tuli kasutada neid maid, et sinna elumaju püstitada, sest ümberkaudu oli paljas maa, ja inimestel oli võimata seal elada. Hiiu-Kärdla majad lähevad lahku neist majadest, mida harilikult tunneme töölistemajadena, nagu näiteks Balti puuvillavabriku töölistemajad, kus toad antakse välja ainult töölistele, kes töötavad Balti puuvillavabrikus. Sarnased töölistemajad on ka Kreenholmis. Nii et siin on ikkagi tegemist popsidele analoogilise nähtusega, ja nagu popsiküsimus, tuleb ka see küsimus korraldada.

Mis puutub sellesse, et niisuguse seadusega maalt inimesed välja surutakse, siis see ei ole õige, (K. Tonkman, põl: Täiesti õigel!) vaid niisuguse seadusega hoitakse maaelanikke linna valgumast. Mida need inimesed vajavad? Nad vajavad korterit ja toitu, mida annab töö, tähendab, vajavad tööd elutarvete rahuldamiseks. Ja kui teie maal annate inimesele maalapi, annate võimaluse elukorterit ehitada, ja kui teie sellejuures ka tööolusid korraldada ja neid kaitse, siis hoiaksite sellega inimesi maal. Kui aga on maalt linna valgumine, mis arvustik kinni naelutab ametlikkudes andmetes, millele ka tähelepanu juhiti, siis on siin sootu teised põhjused, nimelt see vaen, mida tuntakse maal väikse popsi, väikse maatöölise ja vallalise inimese vastu. Siin on tõmmatud vahe: „meie oleme Eesti riigi aampalgid, talad, ja kõik teie olete väiksed mardikad, kellele meie peale astume, ja kui meie ise ei jõua teid sõtkuda, siis saadame kindralid või mõned teised asjamehed, kes seda teevad.“ Mis olete teie teinud? Teie olete võtnud põllutöolistelt töökaitse. Meil on olemas Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, kuid ei ole seda seadust täidetud. Kuipalju on töölisi kooritud maal selleläbi, et palgad 2—4 tuhande võrra vähem välja makstakse, mille nõudmine kohtus aga ennast ei tasu, sest selle aja sees satub tööline teiselepoole riigi äärde tööle ja siis käigu teiselepoole, endises tööpiirkonnas, kohtus. Need protsessid jäävad just selle tõttu tulemata. Kuipalju on selleläbi töolistel raha kaotsi läinud, seda võime oletada neist kaebustest, mis tulevad töökaitse inspektoritele. Kaitse on neilt inimestelt võetud.

Nüüd tahetakse kahelt-kolmelttuhandelt inimeselt eluase võtta, vabandage, tuul jalge alla teha. Kas suudate inimesi niiviisi maal hoida? Töölise ja teenijate koorimine — see on moeasjaks saanud. Vaen popside ja mõisatöölise vastu on kasvanud, millele krooni pähe pannud uus vool, millega on esinenud ajalehtedele informatsiooni andes põllutöö-

ministeeriumi juhtivad jõud, ja mida siin on käsitanud härra minister: tahetakse asundusepoliitikat nii ajada, et ainult perepoegadele kindlustatakse maasaamise võimalused, teised inimesed jäetakse aga maast täiesti ilma. Hakatakse perepoegi varustama maaga — see on must valgel. (Vahelhüüded keskel.) See oli ajalehtedes nii. (Põllutööminister O. Köster: Siis oli see võõriti.)

Käreveres oli 8 perekonda maad saanud, kuid nüüd on neilt see võetud ja antud kellelegi metsaülemale ja mõnele teisele asjamehele, kellel niikuinii riigi palk ja pension kindlustatud. (Põllutööminister O. Köster: Seltsile on antud.) Mis peavad need töölised nüüd tegema hakkama? Mis välja-vaated neil on seal soode vahel, kus ümberingi väikesed põllud ja kus tööd raske leida?!

Niisuguse asundusepoliitikaga suitsetatakse inimesed välja, niisuguse vaenuga ja kriipsutõmbamisega „meie“ ja „nende“ vahel. Kõik peaksid Eesti kodanikud olema, nii popsid ja töölised, kes elavad kas Käreveres või Hiiu-Kärdlas, kes hirmuga vaatavad ja mõtlevad sellele ajale, kus rendilepingu tähtaeg hakkab lõppema. Ja Eesti kodanik, kellel ka teatud õigused olemas, on ka maatööline, iga vallaline inimene maal, nende eest peame ka hoolt kandma. Kui meie sotsiaalpoliitikat ja töökaitsepoliitikat ajakohaselt ajame, siis on inimestel tarvilikku kaitset ja tööd, ja siis ei ole sarnast nähtust, kus inimesed ei taha püsida maal, vaid tulevad linna. Muidugi loodavad nad siin paremaid töövõimalusi, kuid sagedasti pettuvad nad oma lootustes. Kui nende inimeste tarvidustele rohkem mõtlete, siis sellega kindlustate enestele tööjõudu rohkem maale, aga mitte vaenuavaldusega seadusele, mis vähegi tahab nende vallaliste inimeste õiguslikku seisukorda kaitsta. Tuleb loobuda sarnasest vaenust ja vihast nende inimeste vastu, ja siis kõneleme sellest, et inimesed enam nii väga linna ei tüki ja nad võivad maal elada.

K. Tonkman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Johanson'i kõnet kuulates peab otse imestama, kuivõrt mõtlemata ja kuivõrt ebaloogiliselt rkl. Johanson kõneleb. Rkl. Johanson kõneleb väljakurnamisest, töölise pigistamisest, vereimemisest ja kõigist sarnastest asjadest, (O. Gustavson, stp: Selle panite ise juurde.) palga maksamatajätmisest ja töö halbade tingimustest. Nii üleolevates lausetes etteheiteid teha selle kandvama osa riigikodanikkude kihile, see on põllumeestele, see on raske süüdistus, mille praegu ette tõite. Kas Teie vastutate nende sõnade eest, mis siin kõnelete? Tooge kindlad faktid ja näidake andmete varal, kus-

kohas on tööliste palgad maksmata jäetud. (L. Johanson, stp: Siin on andmed (näitab raamatut), lugege ametlikke väljaandeid.) Võib olla, et ühes või teises kohas on vahejuhtumisi olnud töölise ja tööandja vahel, ja Teie tulete ja kõnelete: vaadake, seal on töölise kurnajad, seal on palgad maksmata jäetud, ja missugustes tingimustes inimesed peavad elama!

Mis puutub üldse inimeste elamistingimustesse, siis peaks härra Johanson'ile ja kõigile teistele selge olema, et meie elame raske- tel aegadel. Kellelgi ei ole lahke elada. Talupidajad elavad veel raskemates tingimustes kui töölised. Tänavu ei tea põllupidaja, kas ta suudab oma perekonda toita ja töölisele palku välja maksta. Nüüd kõneldakse aga, et põllumehed ei taha töölisele palka maksta ning ei taha tööaega kindlaks määrata. Nii- viisi ei kõnelda Riigikogu kõnetoolis, vaid peab rääkima, mis õige on.

Vist ei saa keegi salata, et viimastel aastatel on tööolud maal paranenud ja tööaeg lühenenud, aga mitte ümberpöörduvalt. Iga aastaga tõusevad töölise palgad. Olen ise hulga aastate jooksul olnud töolistepidaja ning pean ütleva, et iga aastaga tõusevad töölise palgad kõrgemale ja kõrgemale. (L. Johanson'i, stp vahelhüüe.)

Mina ei kõnelenud töölise palkadest, vaid tähendasin ainult seda, et töölise palgad tõusevad järjekindlalt. Need andmed ei ole ainult meie ridadest, vaid neid andmeid võivad teile tuua ka teised. Olge nii hea ja küsige asunikudelt, kes töölisi peavad, nemad võivad tõendada teile sama.

Härra Johanson ütleb, et tööolud on maal halvad, kuid see ei ole õige, töö on nüüd palju paremini korraldatud, nii on tööaeg palju lühem ning toit on parem kui varemalt. Et praeguse päevakorra-punkti juures töölise olukorra küsimus välja kraamitakse, seda ei ole vaja. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Mina ei kõnelenud sellest, vaid härra Voiman tõstis töolisteküsimuse päevakorrale, millele ma vastan. Kuipalju oleks peremeestel kaevata töölise peale — ma vaikin sellest. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Tehakse halvasti tööd. On ka häid töölisi. (Vahelhüüded paremalt poolt. — L. Johanson, stp: Härra Teemant, andke oma talu mulle. — J. Teemant, põl: Annan Teile, aga sel tingimusel, et ise peate tööd tegema. Ärge käige kaks kätt püksitaskus. — L. Johanson'i, stp vahelhüüe. — J. Teemant, põl: Annan kõik, aga sel tingimusel, et ise talu peate. — J. Voiman, stp: Andke mulle! Lööme

käed kokku, teeme kauba kindlaks. — J. Teemant, põl: Teie pole üldse maal elanud.)

Juhataja **K. Einbund**: Praegu ei ole päevakorras talude jagamine. Sõna on rkl. Tonkman'il.

K. Tonkman (põl): Härra Voiman ütles siin suure rõhuga, et need, kellel suured maad käes, ei taha anda teistele lapikest eluasemeks. Ma tuletaksin härra Voiman'ile meelde, et ta nimetaks oma parteiseltsimeestele, kellel käes suured majad, et need oma majad ära annaksid töölistele. Jagage enne oma majad ära, siis tulge alles maadejagamise küsimusega. Lahendage enne linnas korterikriis, siis tulge maid jagama. Meie saame maal hästi hakkama, saage teie linnas ka. (A. Oinas, stp: Kellel on need majad, öelge üks nimi.)

Kui seadust sisuliselt vaadata, siis leiame, et siin on vahe tehtud. Asunikud on selle seaduse alt välja jäetud, sest seaduse esitajad on nähtavasti kartnud, et kui asunikud hulka võtame, siis seadus läbi ei lähe. Selleks, et seadus Riigikogus läbi läheks, on jäetud asunikud välja, neid ei ole siin puudutatud. Kui teie aga asunikke ka puudutaksite, siis võin kindlasti öelda, et asunikud oleksid ka siis selle seaduse vastu. Praegu ei ole nad oma seisukohti väljendanud, aga kui see keeld maha võtta, (R. Penno, as: Paneme sisse ja hääletame!) siis on nad selle vastu. Praegu aga kuulavad nad, kui teised selle üle kõnelevad — ja meie rühm on väga põhjendatult selle üle kõnelenud, ja õigus ütleb, et meie ei või niisugust maadejaotamise süsteemi maksma panna. Mispärast ei olda ühtlane, mispärast ei ole õigused maa peale kõigil ühesugused, ja mispärast annate ühele suuremad õigused kui teisele, ning miks eraldate ühed nende maadest, teisi aga mitte? Aruandja ei ole seda seletanud, ka ükski kõneleja ei ole seda seletanud. Ma oleksin huvitatud, kui keegi seletaks, mispärast asundusetalud on siit välja jäetud. (Põllutöominister O. Köstri vahelhüüe.) Aga mispärast see lause sees on? Jätame selle välja. Kui see teile nii enesest arusaadav on, miks teie siis selle veel sisse võtate? (Põllutöominister O. Köster: Missugune lause? — J. Voiman, stp: II lugemisel võib selle lause maha kustutada. Härra Tonkman teeb ettepaneku, ja meie hääletame poolt.) Ma ei taha seda, et seda seadust uute põllumeeste kohta laiendataks, vaid kõnelen sellest, missugune vastuvool oleks siis, kui see ka nende kohta oleks maksev. Ma ei saa ka selle paranduse poolt hääle-

tada, vaid ma kõnelen sellepärast, et miks on niisugused erandid tehtud. (Kohtuminister T. Kalbus: Pole olemas! — Põllutöominister O. Köster: Lööge kihla!) Mispärast siis need talumaad nii vihatud on? (Kohtuminister T. Kalbus: See on alevimaa.) Võtame Kilingi-Nõmme või Abja-Paluoja, mispärast teie siis just neid otsekohe nuhtlete?

Ühe kõneleja poolt toodi ette ja juhiti tähelepanu, et raudtee on ehitatud ja riik on ühe suure soodustuse maaomanikkudele loonud, siis ütlen, et riik ei ole seda teinud üksikute inimeste pärast, vaid üldise põllumajanduse edendamise pärast. Öeldakse ainult, et suur varandus on taluomanikkudele süle kukkunud seal, kus raudtee läbi käib. Niiviisi ei saa aga kõnelda, sellel ei ole reaalselt alust, ja sellepärast arvan mina küll, et ei ole mingit vajadust seda seadust praegu vastu võtta.

Vaheaeg kl. 12.15 min. — kl. 12.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Aruandja **J. Vain** (lõpusõna): Küsimust, kas vahekordi maaomanikkude ja maaomanikkude vahel lahendada, nagu käesolevas seaduses ette nähtud, või teisel teel, on käsitatud mitme kõneleja poolt. Härra Tonkman arvab, et seda küsimust võiks lahendada asunduseseadusega. Peab aga jääma neile seisukohtadele, mis tegelikult maksma hakanud, et Maaseadus ja selle järgnenud eriseadused käsitavad riigistatud maid, kuna teised seadused lahendavad eramaid. Meie peame ometi tarvilikuks tunnustama, et ükskord kümne köidet meie seadusi, mis Riigi Teatajas ilmunud, kodifitseeritakse, ja see kodifitseerimise töö oleks palju lihtsam, kui meie ka praegu neid seadusi viimastel aastatel enam segi ei paiskaks. Seda esiteks.

Teiseks pean tähendama, et asundamiseseadus näeb ette päris kindlasti maid, mis asuvad linnade ja alevite administratiiv-piiridest väljaspool, kuna käesolev seadus käsitab piirides olevaid maid. Võiks rääkida, et käesoleva küsimuse võiks lahendada alevite ja linnade maaga varustamise seadusega. Kuid seisukohadest välja minnes, et riigimaid ja eramaid tuleks seadustes alati eraldi käsitada, ei saa selle poolt olla.

Küsimus, kas käesoleval korral kaugemale ei ole mindud, kui omalajal tähendatud, oleks märkida järgmist: on teada, et selajal ei võrrandatud maaomandusega ainult maad, vaid ka hooned, ja see käis kõigi nende maade

kohta, mis kuuluvad soodustamistele, teatud osas ka eraomanikkude maade kohta; kui maa- kasutaja oli vähemalt pool uudismaana üles ehitatud, selkorral ei käinud võõrandamise alla. Kaugemaleminekut selkorral seletada ei saa.

Samuti ei ole kaugemale mindud juriidilistes vahekordades sellepärast, et käesolev seadus ei käsita maade võõrandamist, vaid renditingimuste korraldamist. (O. Pukk, põl: Otsekohest võõrandamist tasuta!) Käsitab renditingimuste korraldamist. Seaduse § 5. oma teises lõikes ütleb otsekohe, missuguse seaduse põhjal maid põliseks tarvitamiseks antakse, nimelt Balti Eraseaduse §§ 1324—1334 ettenähtud alustel, ja need ei räägi võõrandamisest, vaid kasutamisele andmisest.

Mis puutub variantidesse, siis otsustab Riigikogu, kas tunnustab ka võõrandamise ühes rendileandmisega või mitte.

Järgmise küsimusena käsitati tähtaega. Juba sissejuhatavas kõnes põhjendasin tähtaegu. Maakomisjoni liikmetel olid need väga selged juba ministeeriumide esindajate seletuste järgi, ja maakomisjoni liikmed, kes täna siin esinesid mitmes küsimuses, seda seal nelja seina vahel teha ei tahtnud.

Esimeses paragrahvis on ette toodud tähtaeg 1. jaanuar 1917. Mis puutub sellesse tähtjasse, siis on kerenskiaegse seadusega linnade külge liidetud nende juuresolevad alevid. Neis linnade külge liidetud maa-alades oli ka väga palju eraomanduses olevaid maid. Seda tehti 1917. a. esimesel poolel, pea pärast Vene revolutsiooni. Võiks käsitlusele tulla küsimus, kas seadusse võtta 1917. a. 1. jaanuar, või panna sinna Vene revolutsiooni algupäev. Sisult ei muuda see asja. Kui meie 1917. aasta peale tähtaega ei pane, vaid käsitate neid maa-alasid, mis hiljem Eesti ajutise valitsuse, pärast Asutava Kogu ja Riigikogude seadustega linnade ja alevite külge liidetud, siis ei lahendaks see küsimust täiel määral ja ei oleks sellepärast vastuvõetav.

Mis puutub teise tähtjasse — 1. jaanuar 1926, mis piirab protesti avaldamist, siis on siin tõepoolest tähtjaks jäänud 1. jaanuar 1926 sellepärast, et eelnõu esitati 2. märtsil 1927 ja arvati, et 15 kuuga asutused, kus protest esitatakse, võiksid saada enam-vähem selguse ja võidaks neis asutustes, mille kohta protestid avaldatud, seadust käsitada hakata. Nüüd aga, kus seaduse vastuvõtmine viibinud aasta ja kümme kuud, ei ole võimata seda tähtaega tõsta edasi aasta võrra, kui pingutame, siis võib olla isegi kahe aasta võrra. Sisult ei kaota seadus selle juures. Kui aga tahetakse protestiavaldamise tähtaega tõsta 1929. a.

1. jaanuari peale, siis, lugupeetud härrad, meie provotseeriksime inimesi protesti avaldama. Poleks ka meie kohtuasutustele sarnase töö soetamine tarvilik, kuna meie kohtuasutused on niikuinii koormatud küllalt. Kui aga tõsta 1. jaanuarini 1928, siis oleks aega küllalt arutamiseks kohtutes. Tsiviilkohtutes käivad asjad aasta kuni kaks. Parandus võidakse teisel lugemisel teha ja tähtaega edasi tõsta 1927. a. peale. Kas aga tähtaeg on 1926 või 1927, ei ole sarnane asi, mis põhjust annaks seaduse tagasilükkamiseks või teeks võimatuks selle parandamise. Teisel lugemisel võidakse seda väga hästi teha takistusteta.

Härra Hasselblatt tõstis üles küsimuse, miks käsitatakse käesolevas eelnõus ainult eluhooneid ja mitte suvilaid ja talihooneid. Meie oleme kogu aeg selles sihis töötanud ja ei ole Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade seaduse arutamise puhul võtnud arvesse suvilaid ja talihooneid, vaid oleme eeskätt selle eest hoolitsenud, et kodanikkudel oleks praegune peavari, ja seda sellepärast, et need kodanikud on just kehvemast kihist, kuna aga suvilate ja talihoonete omanikud — ma ei kujuta omale ette, missugused need talihooned on — igatahes on jõukad inimesed ja loodetavasti suudavad vahekordi ise lahendada. Kui aga mõeldakse, et peaks neid suvilaid ja talihooneid käsutama, mis asuvad riigimaadel, siis on Riigikogul võimalus neid küsimusi lahendada lähemal ajal. Valitsuse informatsiooni järgi jõuab Riigikogusse kõigi Maaseaduse täienduste ja muudatuste kokkuvõtte ümber töötatud kujul ja sellejuures võidakse siis, kui tarvilik peaks olema, sellekohased ettepanekud teha, ja meil ei tarvitseks seda käsitada antud korral seaduses, mis kuulub eramaade kohta.

Tõsteti veel üles küsimus, miks Maaseadusega käsitatud maa siia ei kuulu. Maaseadusega võõrandatud maadel sarnast vahekorda seni loodud ei ole, et üks ehitab teise maale. Oli ainult teatud hulk nähtusi, kus saavutavad omale eluülpidamist 2 asunikku ühel ja samal krundil. Kuid selle kohta on seadus olemas, ja põllutöoministeeriumil sellega võimalus seda lahendada.

Mis puutub teistesse ehitusepiirkondadesse, siis on põllutöoministeeriumil täielik võimalus neid lahendada, ilma et nut seadust selleks tarvis on. Kas ta seda ülesannet hästi või halvasti täidab, see on iseasi. Riigikogul on siin võimalus survet põllutöoministeeriumile avaldada, kui ta selle tarvilikuks peab.

Siis käsitati teatud üksikuid mõisteid, mis küllalt selgust ei pidavat andma. Nimelt — „maaomaniku asemik“, kes võiks seaduslikus korras esitada nõudmise rikutud valdamise

ennistamiseks või omanduseõiguse jaluleseadmiseks. Maakomisjon siin ei teinud, võrreldes Vabariigi Valitsuse ettepanekuga, mingisugust muudatust. Vabariigi Valitsuse ettepaneku töötas välja valitsuse komisjon, kellest võtsid osa juriidilise haridusega inimesed, ja meie ei pidanud tarvilikuks hakata juriidilist selgust looma teatud paragrahvides. Maakomisjon ei ole juriidilisest küljest tugevam, kui valitsuse sellekohane komisjon. Ja kui sel puhul arvatakse, et siin peaksid juriidilisele kaalumisele tulema teatud mõisted, siis võiks seda teha juba üldkomisjon.

Teiseks käsitati tasuküsimust selle osa maa eest, mis oli maomanikkude oma. On öeldud, et maakorralduse komisjon määrab tähtsaja pooltele kokkuleppe saavutamiseks hoonete ja maa-ala kasutamise aluste ja tingimuste kohta. Seega ei ole neist hoonetest mööda mindud ja ei piiratud ainult omanduseks tunnustamisega. Järgmine paragrahv käsitleb maa kasutamist komisjonis otsustamisel, mitte enam kokkuleppel. (Vahelhüüe paremalt poolt.)

Komisjon arutas ka neid aluseid, mille põhjal tuleks maad hinnata, kuid ettepanekud vastuvõtmist ei leidnud.

Mis puutub seaduse andmise üldkomisjoni, siis ei ole halb, kui seadus juriidiliselt läbi kaalutakse. Ei ole põhjust eriliselt selle vastu vaielda. Komisjoni nimel aga ei saa ma selle ettepanekuga ühineda, sest komisjon seda arutanud ei ole, sellepärast tuleks see eraldi hääletamisele.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek,

võõra maa peal asuvate elamute seadus anda üldkomisjoni.

Aruandja **J. Vain** (häälet. motiiv.): Härra Hasselblatt'i ettepanek on nii vormuleeritud, et ei saa selle poolt hääletada. Suusõnal tegi ta ettepaneku, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel anda üldkomisjoni läbivaatamiseks, kuna kirjalik ettepanek sellest ei räägi.

V. Hasselblatt (sks) (fakt. märk.): Ma muutsin oma ettepanekut sellepärast, et I lugemise vaiduste kestel sai mulle selgeks, et mitmed Riigikogu liikmed, kes täna I lugemisel selle seaduse vastu hääletavad, võivad selle poolt hääletada pärast seda, kui seaduseelnõu üldkomisjonis parandatud.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb ettepanek, anda seaduseelnõu üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält,

vastu 34 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek, anda seaduseelnõu I ja II lugemise vahel üldkomisjoni, määrates komisjonile läbivaatamiseks 7-päevaline tähtaeg. (Hüüded: Tähtaeg eraldi hääletada!) Nõutakse tähtaja eraldi hääletamist. Hääletamisele tuleb ettepaneku esimene osa, anda seaduseelnõu I ja II lugemise vahel üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepaneku esimene osa vastu võetud. Hääletamisele tuleb ettepaneku teine osa — tähtaja määramise kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 37 häält, vastu 21 häält, seega on ettepaneku teine osa vastu võetud. Seaduseelnõu on I ja II lugemise vahel antud üldkomisjoni 7-päevalise tähtajaga.

6. Kriminaalseadustik — II lugemisel. Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja rkl. Vreeman'i puudumisel jääb arutamisele võtmata kriminaalseadustik — II lugemisel.

7. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja rkl. Tief'i puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus.

Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 986. Ekspertidele, tunnistajatele ja teistele asjatoimetusel väljakutsutud isikutele maksetakse tasu selle kohtu määruse järgi, kus asi arutamisel. Behuurimisele kutsutud ekspertidele, tunnistajatele ja teistele isikutele maksetakse tasu kohtu-uurija määruse järgi. Tasu maksetakse ainult isikute nõudmisel, kellel õigus tasu saada.

8. Tallinna tehnikumi seadus — II lugemisel. Juhataja **R. Penno**: Hariduskomisjoni aruandja rkl. Tallmeisteri puudumisel täidab aruandja kohuseid kaasaruandja rkl. Raudkepp.

Aruandja **L. Raudkepp**: 6. novembril tehti Riigikogu poolt ettepanek, anda käesolev

seaduseelnõu tagasi hariduskomisjoni ja paluda komisjoni veel kord kaaluda küsimust, kas ei oleks võimalik kesk- ja kõrgemat tehnilist haridust korraldada ühes ja samas õppeasutuses, nimelt Tallinna tehnikumis. Komisjon kaalus küsimust uuesti ja põhjalikult, nagu seda ennegi tehti, ja kaalumiste tulemus on see, et komisjon jääb endisele arvamisele — keskkooli ja kõrgema tehnilise õppeasutuse ühendamine ei ole võimalik. Sarnane ühendus on olnud tehnikumis, mis praegu töötab, kuid see ei ole asjale hea olnud. Ka ei ole see kokkukõlas meie koolidevõrguga. Ette on nähtud 3-astmeline koolide võrk, nimelt algkool, keskkool ja viimaks kõrgem õppeasutus. Niisugune jaotus tuleb järjekindlalt läbi viia. Kogemused on näidanud, et just see ebamäärane olukord, mis praegu välja kujunenud Tallinna tehnikumis, millest ei ole teada, mis ta on, kas kesk või kõrgem õppeasutus, ei ole andnud häid tagajärgi.

Samuti leiti, et ikkagi meie kodumaal peaks olema kõrgem tehniline õppeasutus, sest ei ole soovitatav, et meie noored tehnikud saaksid selle hariduse välismaal. Välismaal nad võivad hariduse saada siis, kui omal maal on kõrgem kursus lõpetatud või suurem osa sellest kursusest, mis kavatakse Tartu ülikooli juures avada. Sellega ei läheks välismaale niipalju raha, ja õige suur osa sellest rahast jääks kodumaale.

Samuti leiti, et need tehnikud, kes hariduse saavad kodumaal, tunnevad meie olusid paremini, kui diplomeeritud insenerid välismaalt. See motiiv oli ka mõõduandev, kuid kõige suurem motiiv oli siiski rahaline küsimus. Leiti, et üldine kokkuhoid oleks 32 miljonit senti või 320 tuhat krooni selle juures, kui Tartu ülikooli juures avatakse tehnika fakulteed, kuid kui seda ei ole esialgu tarvis, jätkuks keemia- ja kultuurtehnika-osakonnast matemaatika loodusteaduskonnas.

Kui tahetakse, et kõrgem tehniline asutus kujuneks välja Tallinnas, siis läheks selleks uus maja tarvis. Maja läheks maksma 500 tuhat krooni, ja muidugi peaks arvataval politehnikumil olema ka keskkool, milleks tehnikum tarvitaks 200 tuhat krooni. Nii et kokku läheks maksma 700 tuhat krooni.

Kui Tartu ülikooli juures saaks fakulteedile uusi ruume juurde ehitada, siis läheks see maksma 180 tuhat krooni, seega on siin tunduv vahe.

Edasi, mis puutub palkadesse, siis uus tehnikum, mis kavatakse avada käesoleva seaduse põhjal, nõuaks palkade alal 60 tuhat krooni, uusi kulusid oleks 40 tuhat krooni, kokku 100 tuhat krooni, ja fakulteedi ületoomine maksaks umbes 80 tuhat krooni. Siis

kui kõik kokku võtta, palgasummad ja need juurdeehitused, mis tuleksid teha kas Tartus või Tallinnas, kujuneks olukord järgmiselt: Fakulteed nõuaks ehitamiseks 180 tuhat krooni, palgad umbes 80.000 krooni, ja Tallinna tehnikum, mis avatakse uue seaduse põhjal, nõuaks 100.000 krooni. Kokku 360.000 krooni. Kuna politehnikumi ehitamine ja tehnikumi väljaarendamine vastavalt politehnikumile läheks maksma 700.000 krooni, seega kokkuhoid oleks 320.000 krooni. Igatahes see summa räägib nii selget keelt, et sellele ei rääkinud keegi rühmadest vastu. Seepärast komisjon esineb sama ettepanekuga pealkirja puhul, nimelt võtta pealkiri järgmiselt: Tallinna tehnikumi seadus. Komisjon on igatahes oma ülesande täitnud ja võtnud Riigikogu ettepaneku ja soovivalduse põhjalikule kaalumisele ning esitab seaduseelnõu muutmatuna vastuvõtmiseks. Teen ettepaneku, pealkiri vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **L. Raudkepp** (loeb):

I. Siht ja laad.

§ 1. Tallinna tehnikum on haridusministeeriumile otsekohe alluv riiklik õppeasutus, mille ülesandeks on valmistada ette tehnilise haridusega jõude, kes on abilisteks inseneridele või juhatavad ja toimetavad töid, milliste ulatuse ning laadi määravad vastavad kutseõiguste seadused.

Juhataja **R. Penno:** Rkl. Lattikult on ettepanek,

§ 1 redigeerida järgmiselt: „§ 1. Tallinna tehnikum on haridusministeeriumile otsekohe alluv riiklik õppeasutus, mille ülesandeks on valmistada ette tehnilise haridusega jõude-tehnikuid, kelle kutseõigused määravad vastavad kutseõiguste seadused.“

Aruandja **L. Raudkepp** (lõpusõna): Kuna see ettepanek just eriliselt arutusel komisjonis ei olnud ja see ettepanek on rohkem redaktsioonilist laadi, ja kuigi mul on olemas andmeid, et haridusministeerium selle vastu ka ei oleks, siiski aruandjana ei saa ma ühineda selle ettepanekuga, kuid palun, et Riigikogu hääletamise teel ise otsustaks, kas see vastuvõetav. Oluliselt ta komisjoni ettepanekust lahku ei lähe.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Lattiku ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

§ 2—58 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 2. Tehnikumis õpetavad erialad määratakse käesolevas seaduses.

Tehnikumi juures võivad olla erikoolid ja kursused alamate tehniliste jõudude ettevalmistuseks. Need koolid ja kursused töötavad Vabariigi Valitsuse poolt, haridusministri ettepanekul, antavate erimääruste alusel.

§ 3. Tehnikumi peab ülal riik eelarve korras määratavatest krediitidest.

Peale selle on tehnikumi erisummad, mis moodustatakse õpilaste õppemaksudest, töökodade ning laboratooriumide sissetulekust ja teistest kooli tegevuse kaudu saadud summadest.

Erisummasid tarvitatakse Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud eelarve järgi õppeotstarbeteks, eeskätt õppevahendite soetamiseks ja õpilaste toetamiseks.

II. Õppeosa.

§ 4. Tehnikumis õpetatakse:

1) kutsealal tarvilikke üldhariduslikke aineid,

2) üksikutele tehnilistele aladele tarvilikke aineid.

§ 5. Tehnikumi õpetus on teoreetiline ja praktiline. Praktilist õpetust antakse tehnikumi juures asuvates töökodades ja laboratooriumides.

§ 6. Tehnikumis õpetatavate üld- ja eriainet nimekirja seab kokku haridusministeeriumi kokkuleppel teiste asjaomaste ministeeriumidega. Nimekirja kinnitab Vabariigi Valitsus, kuna tunnikava pannakse maksma haridusministeeriumi määrusega.

Õppenõukogu võib võtta ette vähemaid muudatusi üksikutel semestritel haridusministri loaga.

§ 7. Tehnikumi õppekavad töötab välja õppenõukogu ja kinnitab haridusminister.

§ 8. Õppeaeg tehnikumis kestab 5 või, kus õppekava ulatus seda nõuab, 6 aastat.

Esimesed kaks õppeaastat moodustavad klassi süsteemi järgi korraldatud üldastme.

Viimased kolm või neli aastat moodustavad ainet süsteemi järgi korraldatud eriaastme, missugune haruneb tehnikumis õpetatavate erialade järgi osakondadesse.

§ 9. Õpilased pääsevad üldastmel ühest klassist teise õppenõukogu otsusega nende õppetöö edukuse ja õiendatud nõutavate tööde põhjal.

Ülemineku nõuded ja korra üldastmelt eriaastmele määrab haridusminister tehnikumi õppenõukogu ettepanekul.

§ 10. Tehnikumi üldastmel ei või õpilased viibida üle kahe aasta ühes klassis, eriaastmel — üldiselt üle 4 (resp. 5) aasta, missugust tähtaega erakorralistel juhtumistel haridusministeerium õppenõukogu ettepanekul pikendada võib.

§ 11. Tehnikumi eriaaste jaguneb järgmistesse osakondadesse: 1) masinaehituse, 2) elektrotehnika, 3) ehitustehnika, 4) maamöödu- ja kultuuritehnika.

Vabariigi Valitsuse otsusega võib nimetatud osakondi ühendada, ümber korraldada ja sulgeda.

§ 12. Õppeaasta kestab vähemalt 35 nädalat ja jaguneb kaheks semestriks. Osakondades, kus nõutav pikem suvepraktika, võib haridusministri otsusega vähendada õppeaja kestust kuni 32 nädalani. Iga semestri alguse ja lõpu määrab haridusministeerium.

§ 13. Õppeaastate vaheaegadel võib õppenõukogu otsusel nõuda õpilastelt praktilisi töid töökodades või mujal.

III. Õpilased.

§ 14. Tehnikumi esimesse klassi võetakse vastu isikuid, kes lõpetanud 6-klassilise algkooli ja vähemalt 13 a. vanad.

Kui kooli astuda soovijaid on enam kui vabu kohti, siis on õppenõukogul õigus korraldada neile võistluseksame. Võistluseksami laadi ja ained määrab õppenõukogu ettepanekul haridusministeerium.

§ 15. Tehnikumi eriaastmele võetakse vastu gümnaasiumi vastava klassi või tööstuskooli vastava osakonna lõpetajaid haridusministri sellekohase korralduse põhjal.

§ 16. Tehnikumi astuda soovijad, nende vanemad või eestkostjad esitavad direktorile sellekohase sooviavalduse, millele nad juurde lisavad tõendused: 1) eelhariduse kohta, 2) rahvuse, vanuse ja kodakondsuse kohta.

§ 17. Tehnikumi astujad vaatab läbi kooliarst. Vastu ei võeta neid, kelle tervislik seisukord on kaasõpilastele kardetav või kelle kehaehitus ei võimalda õppimist ja töötamist laboratooriumides ja töökodades.

§ 18. Tehnikumi kursuse lõpetajad, kes õiendanud kõik õppekavas ettenähtud ained ja nõutavad praktilised tööd, saavad tehnikumi lõputunnistuse, kui õppenõukogu tunnustanud nende teadmised ja võimised selle vääriliseks.

§ 19. Tehnikumi lõputunnistuse omanikudele antakse sellekohases eriseaduses ettenähtud korras tehniku või maamöödja kutsetunnistus, kui nad üksikute alade jaoks vastavates seadustes määratud aastate jooksul praktiliselt rahuldavalt töötanud oma alal ning esitanud sellekohased tõendused.

§ 20. Tehnikumi õpilased võivad asutada enesearendamise ja õppetöösse süvenemise otstarbel omavahelisi ringe ja seltse, mille põhikirjad kinnitab õppenõukogu.

IV. Ametisolevad isikud.

§ 21. Tallinna tehnikumis on ametis järgmised isikud: 1) direktor, 2) inspektor (id), 3) õpetajad, 4) meistrid ja mehaanikud, 5) arst, 6) asjaajaja ja 7) teenijad.

Ametisolevate isikute arv määratakse riigi-ametnikkude koosseisu seaduses ja sellekohastes haridusministeeriumi määrustes.

§ 22. Tallinna tehnikumis ametisolevad isikud saavad palka: 1) direktor, inspektor (id) ja õpetajad — õpetajate palgaseaduse järgi, teised — koosseisu seaduse järgi.

§ 23. Tehnikumi direktori kohuseks on kooli õppe- ja kasvatustöö, samuti selle majanduse üldine juhtimine kooskõlas seadustega ja määrustega ning õppenõukogu otsustega.

Eriti on direktori ülesandeks:

1) kooli esindamine väljaspool ja läbikäimine ameti- ja eraasutustega;

2) kooliellu puutuvate küsimuste selgitamine ja ettepanemine otsustamiseks õppenõukogule;

3) tarvilikkude juhataste andmine õpetajaile nende õpetuslikus ja kasvatuslikus töös;

4) ettepanekute tegemine õppenõukogule iga-aastaselt tundide jaotamisel õpetajate vahel;

5) järelevalve ja hoolitsemine, et koolitöö takistamatult läheks ja kõik õpetajad ja õpilased täidaksid korralikult oma kohuseid;

6) õpetajate õppetööst vabastamine kuni ühe nädalani;

7) kooli aruannete ja eelarvete kokkuseadmine ning esitamine haridusministeeriumile;

8) kooli teenijate ametisse määramine ja ametist vabastamine;

9) õpetajate ametissekutsumine ning kinnitamiseks esitamine haridusministeeriumile.

§ 24. Inspektor on kooli sisemise elu korraldamises ja kasvatuslikus tegevuses direktorile abiks ja täidab viimase äraolekul ta kohuseid.

Eriti on inspektori ülesandeks:

1) tunniplaanide koostamine;

2) üldine järelevalve kooli ruumide, varanduste ja nende seisukorra järele.

§ 25. Kui tehnikumis töötab 2 või enam erikooli või alalist kursust, võib seada ametisse haridusministri otsusega teise inspektori, kelle funktsioonid määrab õppenõukogu.

§ 26. Tehnikumi direktoriks võib olla isik, kes lõpetanud tehnilise ülikooli või ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna ja kes töötanud vähemalt 10 aastat oma erialal või kooli-

põllul. Inspektorilt nõutakse sama hariduslikku tsensust ja vähemalt 5-aastast praktikat.

§ 27. Direktori ja inspektorid määrab ametisse haridusminister.

§ 28. Tehnikumi õpetajate ülesandeks on oma erialade vastavate õppeainete õpetamine ning nende juurde kuuluvate töökodade ja laboratooriumide juhatamine.

§ 29. Tehnikumi õpetajaks kinnitatakse isikuid, kes saanud kõrgema hariduse vastaval erialal ja peale selle omandanud keskkooli õpetaja kutse, või vähemalt töötanud 3 aastat omal erialal. Nõutava kvalifikatsioonita isikud võivad olla õpetaja kohuste täitjad, keda haridusministeerium kinnitab ametisse üheks aastaks.

§ 30. Tehnikumi meistriks-instruktoriks võib olla isik, kes omandanud kooli töökoja erialal meistri kutsele vastava oskusliku hariduse ja peale selle vilumuse õpilaste instrueerimises. Mehaanikuks-laborandiks võib olla tehniku kutsega isik.

§ 31. Tehnikumi õpetajaid, meistreid ja laborante kinnitab ametisse haridusministeerium direktori ettepanekul.

§ 32. Iga määraline õpetaja on kohustatud olema klassi või osakonna juhatajaks vastavalt oma erialale õppenõukogu sellekohase otsuse põhjal. Igal klassil ja osakonnal on oma juhataja. Üks õpetajatest valitakse õppenõukogu poolt raamatukoguhoidjaks ja temale maksetakse selle eest tasu kooli erisummadest.

§ 33. Õpetajad on kohustatud võtma osa üldisest kooli kasvatustööst ning juhataja või õppenõukogu poolt nende peale pandud erilistest kasvatustööga ühenduses olevatest kohustustest.

§ 34. Õpetajad on kohustatud võtma osa õppenõukogu koosolekutest. Koolist kui ka õppenõukogu koosolekutest puudumise puhul on õpetaja kohustatud aegsasti teatama sellest direktorile ühes puudumise põhjuste tähendamisega.

§ 35. Õppetööst vabastatakse pikemaks ajaks haiguse või mõnel teisel põhjusel riigi-ametnikkude jaoks määratud üldise korra järgi.

§ 36. Kooliarsti määrab ametisse direktor. Ta ülesandeks on õpilaste tervise eest hoolitsemine, valve kooliruumide ja töökodade tervishoidliku seisukorra üle ja nõuandmine õppenõukogule kooli tervishoidu puutuvates küsimustes.

§ 37. Tehnikumi asjaajaja toimetab kõik kantselei tööd direktori ülesandel, peab arve- raamatuid ning diendab kirjavahetust. Temale abiks võib direktor palgata tarvidust mööda erisummade kulul abijõude.

§ 38. Tehnikumis on tarvilik arv teenijaid, keda ametisse võtab ja kellele töid määrab direktor.

V. Õppenõukogu.

§ 39. Õppenõukogu liikmeiks on:

- 1) direktor,
- 2) inspektor (id),
- 3) kõik õppejõud,
- 4) kooliarst,
- 5) õpilaste vanemate esindaja.

§ 40. Õppenõukogu ülesandeks on kõigi kasvatuse- ja õpetuseküsimumste arutamine ja lahendamine.

Eriti kuulub ta tegevusepiirkonda:

1) kasvatuse ja õppeviiside määramine koolitöö viljakuse tõstmise otstarbel;

2) õppekava väljatöötamine ja selle läbivõtmise korra määramine;

3) õppevahendite, laboratooriumide ja töökodade sisseseadete soetamise otsustamine;

4) arvamise avaldamine direktori ja inspektorite määramisel ja õpetajate ametis-
kutsumisel;

5) kooli (iga-aastaste) eelarvete ja aruannete heakskiitmine enne nende esitamist haridus-
ministeeriumile;

6) õpilaste vastuvõtmine, ühest klassist teise üleviimine ja kooli lõputunnistuste välja-
andmise otsustamine;

7) õpilaste eemaldamine koolist, teatades sellest haridusministeeriumile;

8) tundide ja klasside jaotamine õpetajate vahel igaks aastaks, direktori ettepanekul;

9) õppetöö ja sisemise korra kohta käivate määruste maksmapanemine;

10) õpilaste õpperahast vabastamine ja stipendiumide määramine.

§ 41. Õppenõukogu koosolekuid peetakse tarviduse järgi.

§ 42. Õppenõukogu koosolekuid kutsub kokku direktor oma äranägemise järgi või vähemalt ühe kolmandiku õppenõukogu liikmete nõudmisel.

§ 43. Õppenõukogu koosolekuid juhatab direktor või ta asetäitja.

§ 44. Õppenõukogu koosolek on otsustusvõimeline, kui sellest võtab osa kooli direktor või ta asetäitja ja vähemalt pool õppenõukogu liikmetest.

§ 45. Õppenõukogu otsused tehakse liithäälteenamusega; häälte poolenemisel annab juhataja hääl enamuse.

Kui direktor ei ühine õppenõukogu otsusega, läheb küsimus lõplikuks otsustamiseks haridusministeeriumile.

§ 46. Õppenõukogu valib oma liikmete hulgast üheks aastaks sekretäri.

VI. Õpilastevanemate esindus.

§ 47. Kooli ja kodu vahel lähema ühenduse loomiseks kutsub direktor õpilastevanemate koosoleku kokku vähemalt kord aastas. Erakorraliselt võib õpilastevanemaid kokku kutsuda tarviduse järgi õppenõukogu või vanemate komitee nõudmisel.

§ 48. Vanemate koosoleku ülesandeks on tutvuneda kooli seisukorraga ja tegevusega ning oma sooviavalduste esitamine õppenõukogule.

§ 49. Vanemate koosoleku sellekohasel otusel asutatakse kooli juurde vanemate komitee, kuhu kuuluvad direktor, iga klassi ja osakonna poolt 2 esindajat ja 2 esindajat õppenõukogu poolt.

Õpilastevanemate esindajaid valib korraline peakoosolek iga aasta algul üheks aastaks.

Komitee valib oma liikmete hulgast esimehe, abiesimehe sekretäri ja laekahoidja.

§ 50. Vanemate komitee aitab hoida alal ning süvendada ühendust kooli ja kodu vahel, aitab võimaldada nõrgematele õpilastele paremat edasijõudmist, muretseb kehvematele õpilastele ainelist toetust, aitab korraldada õpilaste toitluse ja tervishoiu olusid ja organiseerida õpilastele kohaseid meelelahutusi ja õppekäike.

§ 51. Õpilastevanemate komitee valib õppenõukogusse 1 esindaja. Viimasel on õigus tutvuneda õppetööga tundides ja töökodades, teatades sellest varemalt direktorile. Saadud muljetest on tal õigus teatada direktorile õiguseta teha märkusi või korraldusi.

§ 52. Vanemate komitee koosolekud kutsub kokku tarviduse järgi esimees. Koosolek on otsustusevõimeline, kui koos on vähemalt pooled liikmed, nende hulgas esimees ja direktor või nende asetäitjad. Otsused tehakse liithäälteenamusega.

§ 53. Õpilastevanemate üldkoosolekud, kus otsustatakse komitee moodustamine, on otsustusevõimelised, kui koos on vähemalt $\frac{1}{5}$ kõigist kohalikest õpilastevanematest või nende asemikkudest, kellel selleks kirjalik volitus.

§ 54. Vanemate koosoleku algul valitakse koosoleku juhataja ja kirjatöimetaja. Kõik otsused tehakse liithäälteenamusega. Koosoleku protokoll kinnitavad juhataja, kirjatöimetaja ja vanemate koosoleku poolt valitud 2 isikut.

VII. Tehnikumi õigused.

§ 55. Tallinna tehnikumil on oma pitsat pealkirjaga: „Tallinna tehnikum“

§ 56. Tehnikumi poolt korraldatud õppereisudest osavõtavad õppejõud ja õpilased saavad riigi raudteedel ja laevadel tariifinõukogu määramisel hinnata või tariifides ette-

nähtud hinnaalandusega sõitu. Samuti saavad õpilased hinnaalanduse raudteel ja laevadel koolivaheagadel kojusõiduks ja tagasi.

VIII. Tehnikumi elluviimine.

§ 57. Käesolevas seaduses ettenähtud tehnikumi elluviimise teostab Vabariigi Valitsus haridusministri ettepanekul antud määruse põhjal ja korras.

Selles määruses ettenähtud tähtaegadel ja korras kaotavad oma maksvuse:

a) seadusandliku delegatsiooni poolt 14. V 1920. a. vastuvõetud Tallinna tehnikumi põhikiri;

b) seadusandliku delegatsiooni poolt 4. VI 1920. a. vastuvõetud Tallinna tehnikumi Mereinsener-mehaanikute eriosakonna põhikiri;

c) seadusandliku delegatsiooni poolt 18. V 1920. a. vastuvõetud Laevamehhanikute kooli põhikiri.

§ 58. End. Tallinna tehnikumi juures asuva riikliku katsekoja tegevus korraldatakse sellekohase eriseadusega.

9. Riigikogu järgmise koosoleku määramine.

homme, reedel, 16. novembril s. a. kell 5 p. l. (Päevakord prot. nr. 184/16.)

Abisekretär **O. Liigand** (korra kohta): Riigikogu juhatusel nimel teen ettepaneku, pidada Riigikogu järgmine koosolek homme, reedel, 16. novembril s. a. kell 5 p. l. (Päevakord prot. nr. 184/16.)

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Eesti vabariigi Tartu ülikooli seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Aruandja **L. Raudkepp**: Eesti vabariigi Tartu ülikooli seaduse muutmise ja täiendamise seadus on ühenduses Tallinna tehnikumi saatusega. Hariduskomisjon arutas käesolevat seadust, ära kuulates asjatundjaid; niihästi praeguse Tallinna tehnikumi esindajaid kui ka riigi tehnika gümnaasiumi esindajat, inseneride ühingu esindajat ja Tartu ülikooli esindajaid. Selgus, et igalpool ei ole eraldatud ülikoolidest politehnikum. Eriti Prantsusmaal, Ameerikas ja Inglismaal on olemas tehnika fakulteed.

Arvati mõnelt poolt, et tehnika-fakulteed on erilist laadi ja ei suuda anda seda, mida

annab tehnika ülikool, politehnikum. Asjatundjad ülikooli poolt leidsid, et iga tulevane insener peab esmalt omama teoreetilise üldosa kõrgema matemaatika, keemia ja muudel aladel ning peab 2—3 aasta jooksul kuulama sellekohaseid loenguid teoreetilistel aladel. Sarnases korras on see kõik täiesti ühendatav ülikooli loengutega. Sellele üldosale järgnevad eriosad. Neid on tehnikateaduskonnas ette nähtud neli: Tehniline mehaanika — tegevuse õpetus, staatika, sillad — 1, geodeesia — 1, kultuuritehnika ja vesiehitused — 1, üldine elektrotehnika — 1 professor. Siis oleks veel seitse dotsentuuri. Kõik need professorid ja dotsentuudid on ühenduses kõrgemate tehniliste töödega. Komisjonis tekkis küsimus, kas Tallinn on kohane linn, et anda võimalusi praktilisteks ülesanneteks, et tehnika-fakulteedi üliõpilased võiksid jõuda täielikule oskusele. Leiti, et see võimalik on, sest isegi sel juhul, kui on politehnikum pealinnas, tuleb saata õpilasi pealinnast mujale. Kui näiteks on pealinnas mäeakadeemia, tuleb üliõpilasi saata sinna, kus mäed. Isegi suurtes pealinnades Lääne-Euroopas või Ameerikas ei saada töötada muidu, kui tuleb sõita ka mujale, et täiendada end praktika alal. Pealegi ei tee see meil kuigi suuri raskusi meie teede pikkuse juures, sest see on väga väike. Kui peaks vaja olema, et üliõpilased end täiendavad välismaal, siis on võimalusi selleks olemas. Isegi sel juhul, kui meil oleks politehnikum, ei saa meie seda ala välja arendada nii kõrgele kui välismaal. Politehnikumi lõpetajad peaksid ikkagi end välismaal täiendama, sest meie tehnika ei ole välja arenenud viimaste nõuete järgi ning ei suuda anda seda, mis ta suudab anda suurriikides. Nii peaks meie politehnikumi lõpetaja ikkagi sõitma välismaale end täiendama. Siis on ometi loomulik, et eeskätt ülikoolis meie insenerid saaksid teoreetilist, muidugi ka oludekohast praktilist ettevalmistust. Pärast seda on võimalus täiendada end välismaal. Väga soovitatav on, et tehnika-fakulteedi üliõpilased oleksid kodumaal; seda rõhutati ka kõigi rühmade esindajate poolt, et nad ära ei võõrduks välismaal, ja sellega ühenduses oleks valuuta suurendamine, mille üliõpilased viiksid välismaale, kuna see ära jääks, kui nad algusest peale hakkaksid õppima kodumaa õppeasutuses. Sellele seaduseelnõule võiks vastu vaielda selles mõttes, et meil on liiga palju inseneri, nimelt 300 ümber, ja teada on, et Eestis vaja oleks uusi inseneri iga aasta umbes 25.

Kuid tähtis on ikkagi, et meil oleks kõrgem tehniline õppeasutus just seepärast, et seal peab olema õppejõude, kes peavad

eriliselt uurima Eesti kultuurtehnika alasis, vajadusi ja sihte, ning Eesti geodeesiat. Niisuguseid õppejõude ei või välismaa anda, sellepärast tuleb aega anda meie õpetlastele, et nad suudaksid end sellele tööle ette valmistada. Selleks on vaja, et uus teaduskond avataks. Kuid nii haridusministeeriumi esindaja, kui ka rühmade esindajate poolt toonitatakse, et ei ole vaja avada fakulteedi selles ulatuses, nagu seaduseelnõus ette nähtud. Näiteks on Tartu ülikooli seaduses, mis 1925. aastal vastu võeti, mõned osad lahtiseks jäänud, ja nüüd alles hakatakse neid korraldama, nii et seadus ei hakka täies ulatuses kohe maksma, vaid siin tuleb arvestada vajadustega, muidugi ka eelarve nõuetega. Esialgu on ju tähtsainult kultuurtehnika, vesiehitused ja ehitustehnika osakonnad, nii et selle seaduse elluviimine on väga liikuv ja see suudab kohaneda neile oludele, mis meil välja kujunenud, ning iga-aastasest eelarvest on Riigikogul võimalus kaasa rääkida, kas veel juurde asutada dotsentuuride või piirduda nendega, mis eelmisel aastal olid vastu võetud.

Komisjon kaalus kõik ettetoodud asjaolud igakülgsest ja põhjalikult läbi ning asus seisukohale, et meil endal peab olema kõrgem tehniline õppeasutus ja teiseks kokkuhoiu mõttes tuleb seda ellu viima hakata piiratud kujul ülikooli juures, ja et Vabariigi Valitsusele antakse õigus anda välja lähemaid määrusi ja juhtnõude tehnikateaduskonna tegevusesse viimise kohta. Isegi on see võimalus olemas, et alguses ei avatagi eriosakonda, fakulteedi, vaid avatakse mõned õppetoolid matemaatika ja loodusteaduskonnas. Igatahes paistab mõlemas nimetatud seaduses see tendents silma, et tahetakse koondamise mõttes siin lõplikult ära määrata tehnilise hariduse korraldamine.

Teen ettepaneku, võtta seaduseelnõu 1. lugemisel vastu.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõrgema tehnilise hariduse korraldamise küsimus on kauemat aega meil vastavates komisjonides, ajakirjanduses ja samuti ka seltskonnas elava mõttevahetuse objektiks olnud. Ja ei saa öelda, et see küsimus oleks lõplikult selgunud selleks momendiks, kui see Riigikogusse ilmus. On veel küllalt küsimusi, mis selgitust nõuavad. Kõrgema tehnilise hariduse korraldamine ka meil kõrgema kultuuriga kui meil, tekitab rohkem raskusi, kui akadeemilise üldhariduse korraldamine. Need raskused on täiesti arusaadavad, kui arvestada nende eeldustega, mida nõuab kõrgema tehnilise hariduse korraldamine. Peale vastavate ruumide ja erialadel teoreetiliselt

ja praktiliselt vastavalt ettevalmistatud professorite nõuab kõrgem tehnika õppeasutus terve rea kõrvalasutusi, — eriinstituute, laboratooriume, töökodasid ja teisi õppevahendeid selleks, et tulevastele inseneridele, tehnika ja majanduseelu tegelikkudele juhtidele võimaldada nüüdisaja tehnika-kultuuri seisukohalt vastavat haridust. Loomulikult nõuab sarnaste eelduste loomine täpseid kavu ja ka täpseid kalkulatsioone ja eelarveid.

Kui nüüd vaadelda meil valitsevaid kõrgema tehnilise hariduse korraldamise kavu, siis on need küll mitmekesised, kuid üksteisele vastukäivad. Ühed ei näe üldse vajadust ümber korraldada kõrgemat tehnilist haridust, vaid lepivad praeguse Tallinna tehnikumiga ja arvavad, et tehnilist haridust selles õppeasutuses tuleks arendada vastavalt elunõuetele. (Haridusminister A. Mõttus: See aga ei ole kõrgem haridus.) Teised tahaksid kesk- ja kõrgemat tehnilist haridust koondata ühte õppeasutusse, millest veel hiljuti oli kõne Riigikogus, kus ette pandi, seaduseelnõu selleks otstarbeks komisjoni tagasi anda küsimuse kaalumiseks. Kolmandad nõuavad inseneride ettevalmistamist välismaal, neljandad pooldavad kõrgema tehnilise hariduse korraldamist Tartu ülikooli juures tehnikateaduskonna näol, mida käesolev seaduseelnõu ka pooldab.

Need lahkeliidid kõrgema hariduse korraldamises on loomulikult aset leidnud ka hariduskomisjonis, ja asjatundjate arvamiste ära kuulamine ei ole suutnud küsimusse täielikku selgust tuua. Üheks kaaluvamaks motiiviks, mis segab Eesti sotsialistlikku tööliste partei Riigikogu rühma käesolevat seaduseelnõu pooldamast, on täpse eelarve puudumine tehnikateaduskonna avamise kohta Tartu ülikooli juures, mis võimaldaks küsimust kaaluda eriti majanduslikust seisukohast. Tugedes ainult umbkaudsetele kalkulatsioonidele kõrgema tehnilise hariduse korraldamises Tartu ülikooli juures, pole soovitatav käesoleval momendil küsimust lõplikult otsustada, sest kogemused näitavad, et meie võime tulevikus mõnesuguste üllatuste ees seista, ja ometi on kõrgema tehnilise hariduse korraldamine ja väljakujundamine väga kallis asi. Ka ei ole erilist põhjust rutata kõrgema tehnilise hariduse korraldamisega põhjustel, et meil on küllalt suur reserv ettevalmistatud inseneri. Nii on aruandja kui ka asjatundjate poolt ette toodud, et meil on vähemalt 300 registreeritud diplomeeritud inseneri. (Haridusminister A. Mõttus: 352.) Peale selle diplomita tegelikke inseneri. (Haridusminister A. Mõttus: Need on kõik seal hulgas.) Peale selle on õppimas välis-

mail vastavates tehnilistes ülikoolides umbes 100 noort inimest, kes ka tulevikus võivad tegevusse astuda.

Peale selle tekitab raskusi selle seaduse vastuvõtmisel kahe kõrgema õppeasutuse paralleelne tegutsemine... (Haridusminister A. Mõttus: Ei ole kaht.) sest loomulikult jääb maksma veel Tallinna tehnikum. (Haridusminister A. Mõttus: Ega see „kõrgem“ ei ole kunagi olnud ega ole ka. See on „kesk“ ja „kõrgema“ vahel.) Kui asi nii on, tuleb teatud aastate jooksul jagada õppevahendeid, samuti ka õppejõude nende mõlemate õppeasutuste vahel Tallinnas ja Tartus, sest tuleb ikkagi võimalus anda tehnikumi õpilastele lõpetada oma haridus Tallinnas, samal ajal algab aga osa tehnikateaduskonna osakondi oma tegevust Tartu ülikoolis. Järelikult tuleks osa õppevahendeid Tartu üle viia, samuti tuleks õppejõududel tegutseda siin ja seal, mis igatahes ei soodustaks meie kehvate jõudude juures tehnilist haridust korralikult maksma panna ei Tartus ega Tallinnas.

Kõik need asjaolud sunnivad küsimuse lahendamisel küllalt ettevaatlik olema, sest kogemused on näidanud, et kiire otsustamise juures võivad jällegi mõnesugused üllatused ja mittesoovitavad nähtused ette tulla. Kõigil neil kaalutlustel hääletab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm käesoleva seaduseelnõu vastu. Juhul, kui seaduseelnõu siiski vastu võetakse, teeb rühm mõned parandused.

M. Laarman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste rühma seisukoht käesoleva seaduse suhtes on teada. See deklareeriti hariduskomisjonis. Põllumeeste rühm ei ole põhimõttelikult tehnilise fakulteedi asutamise vastu Tartu ülikooli juures, kuid praegusel korral peab ta seda kavatsust enneaegseks. Tänavune ikalduseaasta sunnib ettevaatlik olema uute kavatsustega, mis nõuavad riigilt suuremaid kulusid. Meie arvates võiksime praegusel korral ette võtta ainult niisuvuseid asju, mis on hädatarvilikud ja edasilükkamist ei luba. Meie ei tohiks igatahes ette götta niisuguseid asju, millised ei ole hädatarvilikud ja mis edasilükkamist võimaldavad. Nagu hariduskomisjonis meile asjatundjate ja haridusministeeriumi esindajate poolt selgeks tehti, olevat meil praegu riigis kõrgema tehnilise haridusega inseneere üle 300 ja sellest jätkuvat praegusel korral meie tarbeteks. Veel enam seletati meile, et sel. est hulgast lahkuvat igal aastal nii mitmed sellepärast meie kodumaalt, et neil puuduvat tarvilik töö. Peale selle valmistavat end ette välismaal

umbes 100—150 noort inimest, kes tahavad saada insenerideks. See arv rahuldavat täies-ti ka lähematel aastatel selle tarbe, mis võiks meil tekkida kõrgema tehnilise haridusega isikute järele.

Nii ei oleks meie arusaamise järgi hädavajalik, et meie praegusel korral peaksime asutama Tartu ülikooli juures tehnikateaduskonna. Peale selle, nagu siin tähendas sotsialistliku rühma esindaja, ei ole meile esitatud täpset eelarvet, täpseid kalkulatsioone, kuupalju õieti see kavatus maksma minna võib. Neil motiividel ei saa meie rühm hääletada käesoleval korral seaduse poolt, vaid hääletab seaduse vastu.

A. Kornell (as): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti vabariigi Tartu ülikooli seaduse muutmise ja täiendamise seaduse arutamise puhul tarvitan sõna selleks, et näidata neile motiividele, mis õigustasid meie rühma käesolevat seadust pooldama.

Tallinna tehnikumi seaduseelnõu on Riigikogus II lugemisel vastu võetud, mis oletada laseb, et see ka III lugemisel esitatud kujul lõplikult vastu võetakse. Sellega oleks riigis tehnilise keskhariduse korraldamisele kindel alus pandud. Statistilised andmed aga näitavad, et meie riik vajab ka tulevikus kõrgema haridusega tehniliste jõudude juurdetulekut umbes 25 inimese võrra, peale selle veel väike arv õppejõude tehnikumi tarvis. Suuremal määral kaldub aga üldine arvamine sinna poole, et on soovitatav inseneri ja teisi kõrgema haridusega tehnilisi jõude ette valmistada kodumaal, mis ära hoiaks suuremate summade valgumise välismaale. On ka põhjendatud kartus, et need jõud, kes lõpetanud kõrgema tehnilise õppeasutuse välismaal, vaevalt kodumaale tagasi pöörduvad, kuna neil välismaal avaramad võimalused töö leidmiseks, mispärast need inimesed kodumaale kaotsi lähevad, ja meil tulevikus raskeks muutuks kõrgemate tehniliste jõudude kaadri täiendamine paremate jõududega.

Siin on veel ka teised põhjused, mis räägivad selle poolt, et nende tehniliste jõudude ettevalmistust tuleb eelistada kodumaal. Nimelt on tegelik elu näidanud, et tegelikud insenerid, kes lõpetanud Tallinna tehnikumi, tihti peale paremateks on osutunud, kui diplomeeritud insenerid, kes õppinud välismaal. Ma ei taha sellega väita, et praegune tehnikum ajanõuete kõrgusel seisaks ja selle olemasolu praegusel kujul õigustatud. Kaugeltki mitte, vaid sellega tahtsin ma alla kriipsutada asjaolu, et kodumaal õppides inimene kohaneb neile oludele, millistes temal tulevikus tuleb töötada, ja sellepärast neid ka eelistama peame.

Kuna praegune tehnikum, mida täiuslikuks ei saa pidada, küllalt vilunud tehnilisi tööjõude on suutnud anda, siis on asjatu kartus, nagu ei suudaks Tartu ülikooli juures avatud tehniline fakultet anda tarvilikul kõrgusel seisvaid diplomeeritud insenere. Meil peab rohkem usku olema enese jõusse. Seda õigustab Tartu ülikooli Eesti vabariigi aegne lühike eluiga.

Selge on, et meie riigil ülejõu käib iseseisva politehnikumi ellukutumine, ja kuna andmete varal kindlaks on tehtud, et kõrgema tehnilise hariduse andmise korraldamine Tartu ülikooli juures odavam tuleb, kui iseseisva politehnikumi asutamine, siis tuleb kokkuhoiu seisukohast välja minnes ja ülal ettetoodud põhjustel asuda jaatavale seisukohale käesoleva seaduse suhtes. Ei või kõrgema tehnilise hariduse korraldamist lahtiseks jätta ja määramata aja peale edasi lükata, küll aga peame kindlad sihtjooned määrama, kindla süsteemi looma, mille teostamisele haridusministeerium järk-järgult võiks asuda, millejuures meie rühm loodab, et see korraldus läbi viiakse mitte täna-homme, vaid pikemate aastate jooksul, mida ka haridusministeeriumi esindaja hariduskomisjonis oma seletusega kinnitas. Sellega langeksid ära põllumeeste rühma esindajate poolt hariduskomisjonis ja ka täna siin Riigikogus ettetoodud väited, et selleks praegu küllalt soodne aeg ei olevat. Mulle näib, et kõrgema tehnilise hariduse andmine on seda väärt, et siin ei saa juttu olla väikestest summadest, mis riik peab välja andma hariduse korraldamisel. Ka ei ole sünnis, et haridust korraldavate seaduste juures tihtipeale demagoogiliste võtetega välja tullakse.

Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes asub meie rühm seisukohal, et käesolev seadus tuleb jaatavalt otsustada, ja sellepärast hääletab selle poolt.

Haridusminister A. Mõttus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu siin täna rühmade esindajate sõnavõtmisest selle seaduseelnõu puhul selgub, on üldiselt siiski suuremas osas pooldatud põhimõtet, et meie kõrgema tehnilise hariduse küsimust ei võiks lahtiseks jätta. See küsimus tuleks otsustada nii või teisiti. Kui Riigikogu ei soovi, et meie üldse kodumaal kõrgema tehnilise hariduse andmist korraldaksime, siis peaks loomulikult vabaks jääma teine tee, siis peaks loodama võimalus, et sarnasel korral võiksime välismaale saata õppima neid, kes tahavad kõrgema tehnilise hariduse omandada. Haridusministeerium teaks siis, missuguses suunas ta oma tööd sel alal peaks jätkama.

Kuid teisest küljest näib, et ka see küsimus ei ole veel rühmadele täielikult selge, eriti põllumeeste kogude rühmale. Tähtsamaks motiiviks täna on olnud, et ei ole nagu täpseid kalkulatsioone esitatud, kui kalliks see maksma läheb j.n.e. Väga õige seisukoht on asunikude rühmal, ja seda pean pooldama. Ma arvan, et asja enese pärast ei ole õige, kui meie kõrgema tehnilise hariduse küsimuse nii juhuslikult otsustame, ja sellepärast ei tee asjale suurt viga, kui see küsimus nädal või paar veel seisab. Selleks teen ettepaneku: küsimus ajutiselt päevakorrast ära võtta, et võimalust anda uuele Vabariigi Valitsusele oma seisukohta avaldada kõrgema tehnilise hariduse suhtes. Tähendab, tuleks seaduseelnõu arutamine seniks katkestada, kuni uus valitsus on jõudnud oma seisukoha avaldada.

Juhataja R. Penno: Haridusministritl on ettepanek,

katkestada ajutiselt seaduseelnõu arutamine, et võimalust anda uuele Vabariigi Valitsusele oma seisukohta avaldada.

M. Laarman (põl) (fakt. märk.): Asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse rühma esindaja oma seletuses tahtis pisikese kõrvalhoobi anda meie rühmale. Minu arvates ei õnnestunud see tal. Meie rühma seisukoht käesoleva seaduse kohta oli selge algusest peale, seda deklareerisime otsekohe ja jäime ka lõpuni selle juurde. Kahjuks ei või seda igast rühmast öelda. Nii koonduse rühmast. Käesoleva seaduse arutamise algul deklareeris ta, et ta seaduse poolt on. Pärast tuli rühma teine esindaja ja teatas, et rühm seaduse vastu on. Siis oli rühm hääletamisel erapooletu, kuni lõpuks härra Kornelli siiski südame rindu võttis ja ütles, et nende rühm eelnõu poolt on. Ma leian, et sarnast tegutsemist täie õigusega demagoogiaks võib nimetada, ja on väga hea, kui asunikud sellest ise aru saavad ja sellest loobuda lubavad.

Mis puutub sellesse, et need väiksed summad olevat, mida siin hariduse peale tahetakse kulutada, siis ma ei öelnud, kas need suured või väiksed on. Pealegi võivad selles asjas mõisted väga lahku minna. Mina ütlesin, et meil puuduvad selle kohta täpsed kalkulatsioonid, kuid palju just nõutakse siia. Minu arvates ei olnud nõutavad summad igatahes väiksed. Sellepärast pidime olema seaduseelnõu vastu.

J. Fuks (as) (fakt. märk.): Ma peaksin vastu vaidlema härra Laarman'ile. Hariduskomisjonis on meie rühm oma seisukoha deklareerinud kaks korda. Esimesel korral ütlesin mina selgel sõnal, et meie rühm pooldab

Tartu ülikooli juurde kõrgema tehnilise fakulteedi avamist, kuid ei pea selle küsimuse otsustamist praegusel ajal kiireks ega ajakohaseks. Siis tegi härra Laarman ettepaneku, komisjoni päevakorrast ära võtta Eesti vabariigi Tartu ülikooli seaduse muutmise ja täiendamise seadus ja see arutamisele võtta uuesti siis, kui Tallinna tehnikumi seadus vastu võetakse. Komisjon otsustas küsimuse päevakorrast enne I lugemise lõpetamist ära võtta. Kui sama eelnõu komisjonis I lugemisel uuesti päevakorras oli, tegin mina ettepaneku, vahepeal ilmsikstulnud asjaolude ja haridusministeeriumi esindaja seletuste tõttu, lugemine katkestada, et rühmale võimaldada asja kaaluda, ja sellepärast jääme seaduse I lugemisel erapooletuks. Riigikogu poolt saadeti Tallinna

tehnikumi seadus komisjoni tagasi, rühm kaalus küsimust, seisukoht jäi endiseks, ja seaduseelnõu II lugemisel deklareeris meie rühma liige Kornell rühma seisukoha, mis on täpselt seesama, kui tänagi ette kantud.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on haridusministri ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada!) Tehakse ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund.**

Abiesimees **R. Penno.**

Sekretär **M. Juhkam.**